

VAASAN YLIOPISTO
LASKENTATOIMEN JA RAHOITUKSEN YKSIKKÖ

Pia Viitaniemi

YMPÄRISTÖAUDITOINTIEN KÄYTTÖ JA SIDOSRYHMIEN VAIKUTUS
YMPÄRISTÖAUDITOINTIEN KÄYTTÖÖN SUOMESSA

Laskentatoimen ja rahoituksen
pro gradu -tutkielma

Laskentatoimen ja
tilintarkastuksen maisteriohjelma

VAASA 2020

SISÄLLYSLUETTELO

	sivu
KUVA- JA TAULUKKOLUETTELO	5
LYHENTEET	7
TIIVISTELMÄ	9
1. JOHDANTO	11
1.1. Tutkielman tarkoitus	13
1.2. Tutkielman rakenne	14
2. YRITYSTVASTUU JA YMPÄRISTÖAUDITOINNIT	16
2.1. Yritysvastuu	18
2.2. ISO 14000 -standardisarja	20
2.3. EMAS	21
2.4. Ympäristöauditointien hyödyt	22
2.5. Ympäristöauditointien käyttö Suomessa ja maailmalla	24
2.6. Kriittinen ajattelu ympäristöauditointeja kohtaan	26
3. SIDOSRYHMÄTEORIA	28
3.1. Ensisijaiset sidosryhmät	29
3.2. Toissijaiset sidosryhmät	30
4. SIDOSRYHMIEN VAIKUTUS YMPÄRISTÖAUDITOINTEIHIN	32
4.1. Sisäiset sidosryhmät	32
4.2. Arvoketjusidonnaiset sidosryhmät	34
4.3. Lainsäädännölliset sidosryhmät	35
4.5. Hypoteesit	36
5. TUTKIMUSMETALOGIA JA -AINEISTO	39
5.1. Tutkimusaineisto	39
5.2. Kyselylomake	41

5.3. Tilastollinen menetelmä – logistinen regressioanalyysi	46
5.4. Reliabiliteetti ja validiteetti	48
6. TULOKSET	50
6.1. Aineiston kuvailu	51
6.2. Hypoteesien testaus	54
7. YHTEENVETO	57
7.1. Jatkotutkimusmahdollisuudet	59
LÄHDELUETTELO	60
LIITTEET	66
Liite 1. Kysely	66
Liite 2. Saatekirje	70
Liite 3. Muistutusviesti	72
Liite 4. Mallin hyvyyden tarkastelu ja vastausten analysointi	73

KUVA- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuva 1. Ympäristöjärjestelmien, ISO 14001 ja EMAS, väliset erot (SYKE 2016)	22
Taulukko 1. ISO 14001 -sertifiointien määrä Suomessa 2007–2018	24
Taulukko 2. Top 10 -lista maista, joilla eniten ISO 14001 -sertifioituja yrityksiä (ISO2018)	25
Taulukko 3. Vastausjakauma	45
Taulukko 4. Hosmer & Lemeshown testi ja luokittelutaulukko	48
Taulukko 5. Frekvenssitaulukko - Lakisäätteiset sidosryhmät	52
Taulukko 6. Frekvenssitaulukko - Sisäiset sidosryhmät	52
Taulukko 7. Frekvenssitaulukko - Arvoketjusidonnaiset sidosryhmät	53
Taulukko 8. Taulukko havaintojen alkuperäisestä luokittelusta	53
Taulukko 9. Hypoteesien testaus	54

LYHENTEET

CSR	Corporate Social Responsibility
EMAS	The Eco-management and Audit Scheme
ESG	Environmental, Social & Governance
EU	Euroopan unioni
FINAS	Finnish Accreditation Service
IRRC	Investor Responsibility Research Center
ISO	International Organization for Standardization
SFS	Suomen standardisoimisliitto SFS ry
OECD	the Organization for Economic Co-Operation and Development

VAASAN YLIOPISTO**Kauppätieteellinen tiedekunta**

Tekijä:	Pia Viitaniemi
Pro gradu -tutkielma:	Ympäristöauditointien käyttö ja sidosryhmien vaikutus ympäristöauditointeihin Suomessa
Tutkinto:	Kauppätieteiden maisteri
Oppiaine:	Laskentatoimi ja tilintarkastus
Työn ohjaaja:	Tuukka Järvinen
Aloitusvuosi:	2015
Valmistumisvuosi:	2020

Sivumäärä: 82

TIIVISTELMÄ

Yhteiskuntavastuuta ja yritysvastuuta voidaan pitää 2000-luvun merkittävimpinä yritystoimintaa muokanneina ilmiöinä. Vastuullisuudesta on tullut entistä vahvemmin osa yritysten liiketoimintaa ja jatkossa trendi tulee vahvistumaan. Yksikään organisaatio ei voi menestyä pitkällä aikavälillä, ellei se ota ympäröivää maailmaa huomioon. Ne yritykset, jotka haluavat menestyä, eivät voi jättää sidosryhmien vastuullisuusvelvoitteita huomioimatta.

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena oli selvittää sidosryhmien vaikutusta yritysten ympäristöauditointien käyttöön Suomessa. Tutkittavaksi sidosryhmiksi valikoitui tässä tutkielmassa sisäiset, arvoketjusidonnaiset ja lainsäädännölliset sidosryhmät Darnallin, Seolin ja Sarkisin (2009) tutkimuksen mukaan. Lisäksi kiinnostuksen kohteena oli tarkastella tarkemmin ympäristöauditointeja, mitä ne ovat ja kuinka paljon niitä käytetään suomalaisissa yrityksissä. Siten teoriaosassa on esitelty tunnetuimmat ympäristöjärjestelmät ISO 14001 ja EMAS.

Tutkielman empiirinen aineisto kerättiin kyselylomakkeen avulla 88:lta suomalaiselta yli 100 henkeä työllistävältä yritykseltä. Kyselylomakkeen avulla selvitettiin, onko yrityksellä käytössä ympäristöjärjestelmä, mitä eri ympäristökäytänteitä yrityksellä on käytössä ja kuinka edistävänä tai heikentävänä yritykset näkevät eri sidosryhmien vaikutuksen ympäristökäytänteiden käyttöön. Yksi selvitettävistä ympäristökäytänteistä oli nimenomaan ympäristöauditointi. Tilastollisena menetelmänä tutkielmassa käytettiin logistista regressioanalyysia.

Tutkielmassa havaittiin, että suomalaiset yritykset käyttävät ympäristöjärjestelmiä oletettua enemmän ja panostavat jatkossa entisestään yritysvastuuseen muun muassa kouluttamalla henkilöstöään. Aiemmissa tutkimuksissa oli selkeästi havaittu sidosryhmien vaikuttavan yrityksen ympäristöauditointien käyttöön. Tämän tutkielman tulokset olivat kuitenkin osittain samansuuntaisia kuin muualla toteutetuissa tutkimuksissa, mutta yksikään tutkielman hypoteesi ei saanut tilastollista vahvistusta.

AVAINSANAT: Ympäristöjärjestelmät, ympäristöauditointi, sidosryhmät

1. JOHDANTO

Vaatimukset ympäristönsuojelun parantamiseen ovat kasvaneet viime vuosina. (Kock, Santalo & Diestre 2012). Sidosryhmät haluavat vihreämpiä tuotteita ja vaativat siksi yrityksiä ekologisempiin toimintoihin. Kaikki samalla toimialalla toimivat yritykset kohtaavat nämä vaatimukset, mutta kaikki eivät ryhdy toimiin näiden vaatimusten täyttämiseksi. Kockin ym. (2012) tutkimuksen johtopäätöksissä todetaankin, että kun on selvää, että sidosryhmät tulevat vaatimaan ympäristöasioista huolehtimista ja että ympäristöjärjestelmät voivat tuottaa merkittävää etua yritykselle, tulisi yritysten ottaa tämä huomioon jo järjestelmiensä suunnitellessaan.

Ympäristöongelmiin reagoiminen ja ympäristön huomioonottaminen ovat olleet trendinä jo jonkin aikaa. ESG (Environmental, Social and Governance) on termi, jota sijoittajat ja rahoituslaitokset käyttävät kuvaamaan, millaisia ympäristöön, yhteiskuntavastuuseen ja hallintotapaan liittyviä laadullisia tekijöitä sijoittajat ja rahoituslaitokset tarkastelevat sijoittaessaan yritykseen. Yritykset tekevät puolestaan työtä yhteiskuntavastuun (eng. Corporate Social Responsibility = CSR) ja tarkemmin yritys vastuun parissa. Nämä kaksi edellä mainittua käsitettä, ESG ja CSR, ovat melko lähellä toisiaan - ESG:n avulla etsitään yritykseen liittyvää lisäarvoa tai mahdollisesti suurempaa riskiä, kun taas CSR kuvaa, millaista vastuullisuustyötä yritys tekee yleisellä tasolla (Nordea 2018).

Ilmastonmuutoksesta on toistuvasti uutisia, ja ihmiset saavat järkyttyneinä lukea uutisista erinäisistä tapahtumista, joissa myös luonto kärsii. Ilmastonmuutos on yksi suurimpia talouden kehitystä ohjaavista ilmiöistä, joka vaikuttaa niin kuluttamiseen kuin rahoittamiseen. Tutkimusten mukaan maapallon keskilämpötila nousee vuoteen 2100 mennessä todennäköisesti noin 1,5–6 astetta. Lämpenemisen voimakkuus riippunee siitä, lisääntykö vai väheneekö ilmakehään vapautuvien kasvihuonekaasujen määrä. Ilmastonmuutoksen oletetaan aiheuttavan esimerkiksi jäätiköiden sulamista, ja sen myötä vedenpinnan nousua ja sään ääri-ilmiöiden yleistymistä. Vedenpinnan nousun seurauksena jopa kokonaiset saarivaltiot voivat hävitä maailmankartalta. (Harmaala & Jallinoja 2012.) Tiedon lisääntyessä sidosryhmät vaativat myös organisaatioita

ympäristöystävällisempiin toimiin, ja viimeistään paljastuessaan ympäristövastaiset teot voivat aiheuttaa isonkin tappion yritykselle. Tästä suhteellisen tuore esimerkki on syksyltä 2015, jolloin Volkswagen myönsi asentaneensa moottoreihinsa laittomia ohjelmistoja väärentääkseen viranomaisten tekemien päästömittausten tuloksia. Skandaali aiheutti mittavan dieselmootoreiden vastaisen reaktion, jonka seurauksena Volkswagenille on tullut noin 30 miljardin euron kustannukset (Salonen 2019).

OP Ryhmän pääjohtaja Timo Ritakallio ennusti vuoden 2020 alussa julkaisemassaan artikkelissa kapitalismin kuoleman olevan tulevaisuuden trendi. Yritykset eivät voi tulevaisuudessa keskittyä yksinomaan voittojen tavoitteluun, ja ne yritykset, jotka haluavat menestyä, eivät voi jättää sidosryhmien vastuullisuusvelvoitteita huomioimatta. (Ritakallio 2020: 5.)

Organisaatiot ovat halunneet vastata vaatimuksiin ja ottaneet sen vuoksi ympäristöjärjestelmiä käyttöönsä, joiden avulla toteuttaa vastuullisuustyötä ja käyttöönottaa ympäristötoimia. Suomessa sertifioitun ympäristöjärjestelmän, ISO 14001, on ottanut käyttöönsä yli 1 400 yritystä (ISO 2018). Nämä kaikki 1 400 sertifioitua ympäristöjärjestelmää ympäristöauditoidaan eli tarkastetaan säännöllisesti. Tämän tutkielman tavoitteena onkin tutkia, miten eri sidosryhmien vaatimukset vaikuttavat yritysten ja organisaatioiden ympäristöjärjestelmien ja siten ympäristöauditointien käyttöön Suomessa. Lisäksi tarkastelun kohteena on, kuinka paljon ympäristöjärjestelmiä ja -auditointeja käytetään Suomessa.

Lisätutkimuksen tekee tarpeelliseksi aiheen ajankohtaisuuden lisäksi se, ettei samaa aihetta olla tutkittu Suomessa tai suomalaisyritysten osalta aikaisemmin. Ympäristöjärjestelmien käyttö ja siten ympäristöauditointien käyttöönotto ovat kuitenkin lähes tuplaantuneet viimeisten kymmenen vuoden aikana Suomessa. Ennako-oletuksena on, että sidosryhmät ovat vaikuttaneet näiden käyttöön. Tutkimustulokset voivat kuitenkin olla hyvin erilaiset toteutettaessa tutkimus nyt erimaalaisella aineistolla - Tutkimuksen tulokset, kun eivät aina välttämättä päde toisessa yhteiskunnassa tai toisena aikana, sillä yhteiskunta on monimuotoinen ja vaihteleva (Heikkilä 2020: 30).

Ympäristöjärjestelmän ja ympäristöauditointien käyttöönoton hyödyissä voidaan nähdä muidenkin toimien tehostuminen ja tietysti sidosryhmien parantunut mielikuva. Seuraavassa käsitellään tutkielman tarkoitus ja sitä seuraa tutkielman rakenne.

1.1. Tutkielman tarkoitus

Tämä tutkielman tarkoituksena oli toistaa Darnallin ym. (2009) tutkimus sidosryhmien vaikutuksesta ympäristöauditointeihin suomalaisella aineistolla ja samalla selvittää suomalaisyritysten ympäristöjärjestelmien ja -auditointien käyttöä. Tutkielma toteutettiin kyselytutkimuksena, joka lähetettiin noin 500:lle suomalaiselle suurelle ja keskisuurelle yritykselle. Vastauksia saatiin 88. Kyselyssä selvitettiin, onko yrityksellä käytössä ympäristöauditointi, mitä eri ympäristökäytänteitä yrityksellä on käytössä ja mikä sidosryhmä on vaikuttanut eniten ympäristöauditointien käyttöön. Vaikka yrityksellä ei olisi ympäristöauditointeja käytössä, tuli yrityksen arvioida miten eri sidosryhmät vaikuttavat yrityksen ympäristövastuuseen liittyvissä kysymyksissä. Tutkittavina sidosryhminä tutkielmassa ovat sisäiset, arvoketjusidonnaiset ja lainsäädännölliset sidosryhmät, mutta kyselyssä sidosryhmät oli määritelty tarkemmin: emoyhtiön linjaus, yrityksen työntekijät, osakkeenomistajat ja muut sijoittajat, yrityksen johtohenkilöt, kotitalous, yritysasiakkaat, tavaroiden ja palveluiden toimittajat, kansalliset viranomaiset, kansainväliset viranomaiset, pankit ja muut luottotajat, ammattiyhdistykset ja ympäristöjärjestöt.

Tällaista tutkimusta ei tätä tutkielmaa kirjoittaessa ollut vielä tehty suomalaisella aineistolla. Aiempia tutkimuksia aiheesta on, mutta Suomi tai suomalaiset yritykset eivät näissä tutkimuksissa ole olleet mukana. Luettaessa aiempia tutkimuksia aiheeseen liittyen huomataan, että monilla eri tekijöillä on vaikutusta, siksi maantieteellisen alueen vaihtaminen voi tuottaa eroja tutkimustuloksissa. Esitellyn teorian perusteella saadaan ennakkokäsitys mahdollisista tutkielman empiriaosan tutkimustuloksista.

1.2. Tutkielman rakenne

Tämä tutkielma rakentuu teoreettisesta viitekehuksesta, jota seuraa empiirinen osa. Johdantoluvun jälkeen, luvussa kaksi, perehdytään ympäristöauditointeihin ja ympäristöjärjestelmiin. Luvussa käydään läpi, mitä ympäristöauditointi tarkoittaa ja miksi sellaisia tehdään. Ympäristöjärjestelmä liittyy oleellisena osana ympäristöauditointeihin ja muihin ympäristökäytänteisiin, joten kahdesta tunnetuimmasta ympäristöjärjestelmästä, ISO 14011 ja EMAS, on myös omat alaluvut. Luvussa kaksi on kerrottu myös ympäristöauditointien hyödyistä sekä kritiikistä niitä kohtaan.

Luvussa kolme käsitellään sidosryhmäteoriaa, sillä kyseessä oleva teoria on vahvasti sidoksissa tutkielman tutkimuskysymyksiin liittyen. Luvussa kolme on avattu sidosryhmäteoriaa ja miten se vaikuttaa tässä tutkielmassa ympäristöauditointeihin.

Luvussa neljä on esitelty aiempia tutkimuksia aiheesta ja johdettu tämän tutkielman hypoteesit eli tutkimuskysymykset. Tutkimusten järjestys rakentuu seuraavasti hypoteesien mukaan: ensimmäisenä käsitellään tutkimukset sisäisten sidosryhmien vaikutuksesta ympäristöauditointeihin. Tämän jälkeen on esitelty aiempia tutkimuksia arvoketjusidonnaisten sidosryhmien vaikutuksesta ympäristöauditointeihin ja sitten tutkimuksia lainsäädännöllisten sidosryhmien vaikutuksesta ympäristöauditointeihin. Luvun neljä lopussa on yhteenveto tämän tutkielman hypoteeseista, jotka on johdettu Darnallin ym. (2009) tutkimuksen mukaan. Kappaleet ympäristöauditoinneista ja sidosryhmäteoriasta on haluttu laittaa ennen kappaletta aiemmista tutkimuksista, jotta termit ja ymmärrys tutkimuksiin olisivat paremmat.

Luvussa viisi on kerrottu, miten tutkielman empiirinen osa tullaan toteuttamaan. Luvussa on esitetty, miten aineisto tullaan keräämään ja millä menetelmällä se analysoidaan. Luvussa käsitellään myös reliabiliteettia ja validiteettia sekä käydään läpi odotettavissa olevat tulokset.

Luvussa kuusi käydään läpi tulokset eli hypoteesit testataan ja analysoidaan. Tämän tutkielman hypoteesit joko hyväksytään tai hylätään tässä luvussa. Viimeisessä luvussa seitsemän käsitellään tämän tutkielman yhteenveto. Samaisen luvun lopussa on mielenkiintoisia jatkokehitysmahdollisuuksia.

2. YRITYSTVASTUU JA YMPÄRISTÖAUDITOINNIT

Ympäristöauditointi on terminä suhteellisen uusi. Ympäristöauditointi ja -laskentatoimi alkoivat kehittyä 70-luvulla, mutta ympäristöauditoinnit alkoivat kiinnostaa johtajia ja laskentatoimen parissa työskenteleviä varsinaisesti vasta 90-luvun lopussa. (Todea, Stanciu & Joldos 2011.)

Ympäristöauditointi on määritelty ISO 14000 -standardisarjassa systemaattisena ja dokumentoituna tarkastusprosessina, jonka tarkoituksena on varmistaa ja arvioida objektiivisesti noudattavatko ympäristötoimet, -hallintajärjestelmät ja -tapahtumat sekä tiedot näistä prosesseista määriteltyjä tarkastuskriteereitä. Ympäristöauditointi varmistaa, että yrityksen toiminta noudattaa sovellettuja ympäristövaatimuksia ja -tavoitteita. Ympäristöauditoinnista tehdään kirjallinen raportti, joka toimitetaan asiakkaalle eli yritykselle, jolle ympäristöauditointi on tehty. Raportti ei toistaiseksi ole julkinen. (Rezaee & Elam 2000: 64.)

Ympäristöauditoinnissa tarkastuksen kohteena on ympäristöjärjestelmä tai ympäristöjohtamisjärjestelmä. Molempia termejä, ympäristöjärjestelmä ja ympäristöjohtamisjärjestelmä, käytetään eikä niillä ole sisällöllisesti eroa. (Suoheimo 2017.) Ympäristöjärjestelmä käsitteenä kuvaa ympäristöasioiden järjestelmällistä johtamista organisaation eri tasoilla ja ympäristöasioiden hallinnan integrointia osaksi organisaation johtamisjärjestelmää. Siihen kuuluvat kaikki suunnittelutoiminnot, vastuut, käytänteet, menettelytavat ja prosessit ympäristöpolitiikan kehittämiseksi, saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi.

Ympäristöjärjestelmässä tavoitteena on päästöjen pienentäminen mahdollisimman minimiin ja luonnonvarojen kulutus vastuullisesti. Järjestelmän tavoitteena on ohjata tavoitteellisuuteen ja mittaamiseen, minkä myötä saavutetaan vaikuttavia tuloksia. Oikein valitut mittarit luovat selkeämmän kuvan siitä, mihin suuntaan ollaan menossa ja toimivatko valitut toimenpiteet. Olennainen osa vastuullisen yrityksen liiketoimintaa on tunnistaa ympäristöriskit. Ympäristöjärjestelmä luo puitteet ympäristöriskien hallintaan

toimintatapojen johdonmukaisella käytöllä. Samalla analyyseistä ja arvioinneista, mukaan lukien ympäristöauditoinnit, voidaan myös löytää säästökohteita esimerkiksi energiatehokkuuteen liittyen tai esimerkiksi prosessin tehokkuuden näkökulmasta. (WWF 2020.)

Ympäristöjärjestelmiä ovat esimerkiksi ISO 14001 ja EMAS, joita avataan myöhemmin lisää. Nämä kaksi aiemmin mainittua lienevät kaksi tunnetuinta maailmalla olevaa ympäristöjärjestelmää. Näiden kahden lisäksi on olemassa myös muita ympäristöjärjestelmiä, kuten suomalainen Ekokompassi, joka on Helsingin, Espoon ja Vantaan kaupunkien kehittämä palvelu (ekokompassi.fi) ja WWF:n työkalu Green Office (wwf.fi).

Ympäristöauditointi toimii samalla periaatteella kuin sisäinen tarkastus, joka on riippumatonta ja objektiivista arviointi- ja varmistusprosessia, jonka tavoitteena on parantaa yrityksen toimintaa ja luoda lisäarvoa (Holopainen 2010: 17). Tärkeää on huomata, että ympäristöjärjestelmän käyttöönotto on EU:n alueella eli myös Suomessa vapaaehtoista. Yritysten, joilla ei ole sertifioitua ympäristöjärjestelmää (esim. ISO 14001 tai EMAS) käytössä eli yritykset, jotka vain soveltavat ISO 14001 -standardia, ei ole pakko toteuttaa ympäristöauditointeja, mutta mahdollista se on. Tällaisten yritysten, joilla ei ole sertifiointia ja jotka silti ympäristöauditoinnit yrityksensä, lukumäärää on vaikea arvioida, sillä ympäristöauditointiraportit eivät ole julkisia. (Todea et al. 2011: 66.) EMAS- ja ISO 14001 -sertifioituille yrityksille ympäristöauditoinnit ovat kuitenkin pakollisia. Sertifikaatin avulla yritys voi näyttää vapaaehtoisesti sidosryhmilleen kiinnittävänsä huomiota ympäristönsuojeluun ja voi tuottaa näin yritykselle itselleen samalla lisäarvoa. (Suomen standardisoimisliitto 2015, ISO 14000 1996 & ISO 14001 1996.)

Auditointityyppejä voidaan jaotella muutamalla tavalla, mutta tässä yhteydessä ne jaetaan sisäiseen ja ulkoiseen ympäristöauditointiin. Sisäisen ympäristöauditoinnin ja ulkoisen ympäristöauditointien erot perustuvat auditointiajan eli auditoinnin tekijään, siihen tekeekö organisaatio auditoinnit itse vai tehdäänkö auditointi riippumattoman kolmannen

osapuolen toimesta. Auditointi voidaan toteuttaa myös toisen osapuolen eli esimerkiksi asiakkaan toimesta.

Auditoinnin ohjeina voidaan käyttää ISO 19011 -standardia, joka on tarkoitettu sisäisiin auditointeihin ja toisen osapuolen auditointeihin, mutta sitä voi hyödyntää myös kolmannen osapuolen sertifiointiauditoinneissa. ISO 14001 -sertifioitua yritystä ei kuitenkaan ole velvoitettu toteuttamaan ympäristöauditointia ISO 19011 mukaan. ISO 14001 -standardi ei ota kantaa, kuinka laajasti sisäinen auditointi toteutetaan, mutta sen mukaan kaikki toiminnot pitää auditoida jossain perustellussa aikataulussa. (Sahlberg 2017.)

Organisaatio voi halutessaan palkata myös ulkoisen ympäristöauditoijan, joka voi olla akkreditoitu. Akkreditoitun sertifiointiyrityksen tulee toiminnassaan noudattaa standardin ISO/IEC TS 17021-2 vaatimuksia. Vaatimukset ovat ”tiukemmat” kuin ISO 14001:n vaatimukset sisäisille auditoinneille. (Sahlberg 2017.)

2.1. Yritysvastuu

Yritysvastuulla tarkoitetaan niin taloudellista, sosiaalista vastuuta kuin ympäristövastuuta. Tämän tutkielman näkökulman ollessa selkeästi viimeisimpänä mainitussa, jonka vuoksi keskitytään pääosin yritysvastuun ympäristövastuuseen. Ympäristövastuullisuudella ja -vastuulla tarkoitetaan yrityksen tavoitetta toimia ympäristön kannalta parhaalla tavalla. Yrityksellä on vastuu aiheuttamistaan ympäristövaikutuksista, ja sen ympäristövastuullisuuteen kuuluvat muun muassa vesien, ilman ja maaperän suojeleminen, kasvihuonepäästöjen vähentäminen, luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, tehokas ja säästävä luonnonvarojen käyttö, jätteiden määrän vähentäminen ja kemikaalien terveys- ja ympäristöriskien hallinta. (Harmaala & Jallinoja 2012.)

Yritysvastuulla tarkoitetaan useimmiten yritysten erilaisia vapaaehtoistoimia, joilla se toteuttaa yhteiskuntavastuutaan sidosryhmien odotusten perusteella. Vastaavia käsitteitä

on useampia, kuten vastuullinen yritystoiminta, hyvä yrityskansalaisuus ja kestävä kehityksen mukainen yritystoiminta. (Harmaala & Jallinoja 2012.) Siten ympäristöjärjestelmä ja sen käytänteet, kuten ympäristöauditoinnit, liittyvät vahvasti yritysvastuu ja yritysvastuullisuus -teeman alle eikä ympäristöauditoinneista tai -järjestelmistä puhuttaisi ilman yritysvastuuta.

Vastuullisuudesta on tullut entistä vahvemmin osa yritysten liiketoimintaa. Yksikään organisaatio kun ei voi menestyä pitkällä aikavälillä, ellei se ota ympäröivää maailmaa huomioon. (Ihamäki 2019.) Yhteiskuntavastuuta ja yritysvastuuta voidaankin pitää yhtenä 2000-luvun merkittävimmistä yritystoimintaa muokanneista ilmiöistä, joka luultavammin sai alkunsa finanssikriisin jälkeisestä läpinäkyvyyden tarpeellisuuden tunnistamisesta. Kriisin jälkeen nopeita voittoja ja suuria palkkioita ei enää yksinään arvostettu, vaan katse kääntyi kauemmaksi tulevaisuuteen – sokean voitontavoittelun sijaan haluttiin läpinäkyvämpiä ja yhteiskunnallisia tavoitteita. Näin syntyivät erinäiset vastuullisuusteemat, kuten ESG ja monet ympäristömittarit. (Perttula 2020.) Esimerkiksi vastuullisuusraportteja ei vielä ennen 2000-lukua juurikaan ollut, mutta vähitellen yritykset alkoivat julkistamaan vastuullisuusraportteja ja vuoden 2017 alusta ne muuttuivat lakisääteiksi suurimmille yrityksille.

Kati Ihamäki johti Finnairilla kestävästä kehityksestä yli kymmenen vuotta ja siirtyi vuoden 2019 puolella OP:lle brändi- ja yritysvastuujohtajaksi. Helmikuun alussa 2020 järjestetyssä Moody'sin Credit Trends 2020 -seminaarissa Ihamäki kertoi OP:n tutkimuksesta, jossa OP:n asiakkaiden vastuullisuustoimia oli kartoitettu. Tutkimuksesta ilmeni, että suomalaisyritykset, etenkin pienemmässä päässä, eivät toimi yhtä vastuullisesti kuin voisivat. Syynä tähän oli yritysten (johdon ja henkilöstön) tiedottomuus toimista, mitä voisi ja pitäisi tehdä. Saman totesivat myös Hörisch, Johnson & Schaltegger (2015: 765), jotka tutkivat saksalaisten pienten ja keskisuurten yritysten vastuullisuustoimia, ja havaitsivat, että pienillä ja keskisuurilla yhtiöillä ei yleensä ole tarpeeksi tietämystä vastuullisuustyökaluista tai -toimista. Tästä syystä yritykset eivät toimi niin vastuullisesti kuin niiden olisi mahdollista toimia. Ihamäki vahvisti myös seminaarissa tämän tutkielman aikana myöhemmin havaitun tiedon siitä, että eri yritykset

kohtaavat hyvin erilaista painetta eri sidosryhmiltä yritys vastuuseen ja vastuullisuuteen liittyen. Myös se, miten yritykset vastaavat sidosryhmien vaikutukseen vaihtelee suuresti.

Yritysten tiedottomuuteen on haluttu puuttua myös EU-tasolla vaatimalla yritys vastuulakeja (Semkina 2019). Tähän asti yritys vastuu on nojannut yritysten vapaaehtoisuuteen, jolloin yritykset ovat halutessaan voineet ottaa esimerkiksi ympäristöjärjestelmän käyttöönsä ja siten edistää vastuullisuustoimiaan. Yritys vastuuseen liittyviä lakeja ei toistaiseksi ole tiedossa, mutta esimerkiksi pankit ovat jo osaltaan alkaneet kouluttamaan asiakkaitaan vastuullisempiin toimintoihin. Lisäksi yritykset ovat vapaaehtoisesti lisänneet ympäristökäytäntöitään, mikä näkyy muun muassa ISO 14001 -sertifiointien kasvuna. Tämän tutkielman aiheena olevien sidosryhmien vaatimukset myös osaltaan edesauttavat yrityksiä vastuullisempiin toimiin.

2.2. ISO 14000 -standardisarja

Ympäristöauditointien lähtökohtana toimii ISO:n (International Organization for Standardization) ISO 14000 -standardisarja, joka sisältää työkaluja ja tekniikoita ympäristönsuojeluun ja ympäristöjärjestelmien hallintaan. ISO 9000 -laatustandardit, muistuttavat hyvin paljon 14000 -standardisarjaa (Heras-Saizarbitoria, Dogui & Boiral 2012: 90). ISO-standardit ovat kansainvälisiä standardeja, jotka ovat sovellettavissa erikokoisiin ja eri toimialoilla toimiviin organisaatioihin.

Standardien käyttö ei ole laissa säädeltyä, vaan yritys tai organisaatio voi halutessaan soveltaa standardia tai vapaaehtoisesti hakea sertifiointia. Halutessaan ISO 14001 -ympäristösertifikaatin, tulee yrityksen kuitenkin noudattaa standardissa vaadittuja ehtoja ja toteuttaa niitä jo sertifikaattia haettaessa. Sertifikaatin haun jälkeen yritykselle toteutetaan sertifiointiarviointi, jonka toteuttaa sertifiointialan yritys. Vain osa näistä sertifiointialan yrityksistä on akkreditoituja eli päteviksi todettuja. FINAS on suomalainen kansallinen akkreditointielin, jonka sivuilta löytyvät akkreditoidut sertifiointiyritykset. Akkreditoidut sertifiointiyritykset saavat toteuttaa myös ulkoisia ympäristöauditointeja. (SFS 2015.) Ympäristöjärjestelmien sertifiointiarviointeja

koskevat standardin SFS-EN ISO/IEC 17021-1:2015 vaatimukset, jotka korvaavat aiemmin voimassa olleen standardin ISO 17021:2011 (Suonheimo 2017). Yritykset, joilla on ympäristösertifikaatti, löytyvät vuosittain julkaistavalta maailmanlaajuiselta tilastolta, jonka julkaisee standardisoimisjärjestö ISO (SFS 2015).

ISO 14001 sertifikaatin saamiseksi yritys tarvitsee ulkoisen todentajan, mutta saatuaan sertifikaatin yritystä ei ole velvoitettu kuin sisäiseen ympäristöauditointiin eli yrityksen itsensä toteuttamaan ympäristöauditointiin, joka toteutetaan yrityskohtaisesti. Ulkoista ympäristöauditointia saa käyttää, mutta sertifikaatti ei kuitenkaan velvoita käyttämään kolmatta osapuolta auditoinnin toteuttamisessa.

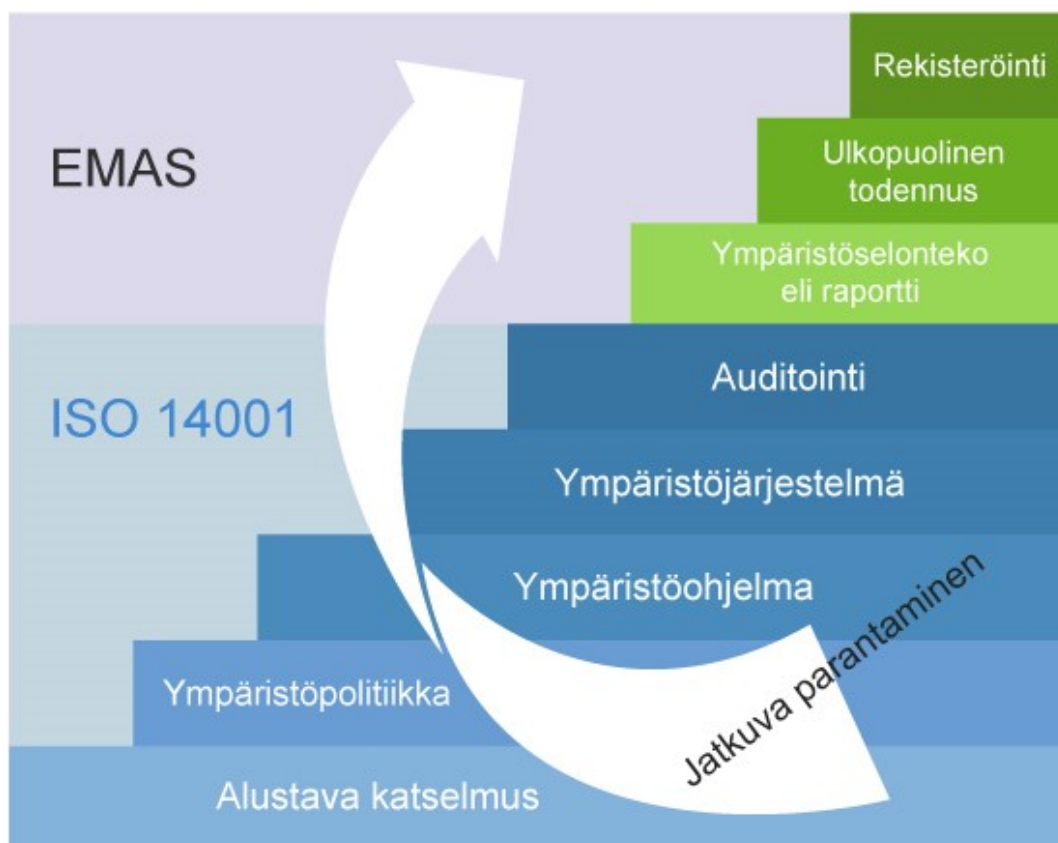
ISO 14001 on uudistunut vuonna 2015 vielä entisestään ympäristöasiat enemmän huomiovaksi, mutta itse sisäisen auditoinnin tarpeeseen vuoden 2015 uudistus ei ole vaikuttanut (SFS 2015).

2.3. EMAS

EMAS on lyhenne ja tulee sanoista The Eco-management and Audit Scheme. EMAS on myös vapaaehtoisesti käyttöönotettava ympäristöjärjestelmä, joka perustuu EU:n asetukseen (EY) N:o 1221/2009, ja se koostuu kansainvälisen ISO 14001 -ympäristöjärjestelmästandardin mukaisesta ympäristöjärjestelmästä sekä ympäristöraportista eli EMAS-selonteosta. (Ympäristö.fi 2013 & Yrityssuomi.fi 2017.) Ympäristöselonteon tulee olla aina vahvistettu ulkopuolisen todentajan puolesta. ISO 14001 -standardin mukaan yrityksellä tulee olla vähintään sisäisesti toteutettu ympäristöauditointi, ja EMAS:in mukaan tarvitaan ulkopuolinen pätevä todentaja valvomaan ja todentamaan ympäristöselonteko. (Pohjola 2003: 63-65.)

Alla olevassa kuvassa (Kuva 1.) osoitetut erot ISO 14001- ja EMAS-ympäristöjärjestelmän välillä voivat olla myös osasyynä siihen, miksi ISO 14001 -sertifiointi on yleisempi ja ISO 14001 -sertifiointien määrä on kasvussa, kun samalla EMAS-sertifiointien määrä on laskussa (De Giacomo, Frey & Iraldo 2018: 2373-2374).

ISO 14001-sertifiointi nähdään riittävänä, ja EMAS:n raportti, ulkopuolinen todennus ja rekisteröinti tuottaa suhteessa liikaa vaivaa. De Giacomo ym. (2018) korostivat myös poliittisen tuen puuttumista yhtenä syynä EMAS-sertifiointien hiipumiseen. Viimeisimmän EMAS:lta saadun tiedon (4/2019) mukaan EMAS-sertifioituja organisaatioita on 3 728 ja työmaita 12 409, kun syyskuussa 2018 organisaatioita oli 2 314 ja työmaita 13 205.

Kuva 1. Ympäristöjärjestelmien, ISO 14001 ja EMAS, väliset erot (SYKE 2016)

2.4. Ympäristöauditointien hyödyt

Ympäristöauditoinnin hyödyt eivät yksinään tule auditoinnista vaan ympäristöjärjestelmän käyttöönotosta, jonka tehokkuutta ja toteutusta arvioidaan ympäristöauditoinnilla. Hyötyjä on yksinomaan ympäristön suojelun lisäksi, myös esimerkiksi yrityksen toiminnan tehostuminen ja tässäkin tutkielmassa tutkimuskohteena

oleva sidosryhmien vaatimuksien täyttäminen. Yleisesti ympäristöauditointien hyödyistä ja myös sidosryhmien vaatimuksista ja vaikutuksista on tehty tutkimuksia ja niiden on huomattu vaikuttavan ympäristöjärjestelmien käyttöönottoon yrityksissä (mm. Darnall, Seol ja Sarkis 2009).

Yrityksillä on aiemmin mainitun vapaaehtoisesti käyttöönotettavan ympäristöjärjestelmän lisäksi noudatettavana myös lainsäädäntöön liittyviä pakottavia säädöksiä ja lupavaatimuksia, joita yrityksen tulee myös noudattaa. Ympäristöauditointi varmistaa myös, että ympäristöön liittyviä lakeja ja määräyksiä on noudatettu.

Hyötyjä saadaan myös yrityksen oman toiminnan ja ympäristöjärjestelmän tehokkuuden arviointiin, jolloin yritys voi kehittää toimintaansa ja pyrkiä jatkuvaan parantamiseen. Toimivalla ympäristöjärjestelmällä voidaan parantaa ympäristöriskien tunnistamista ja niihin varautumista sekä lisätä yrityksen sisäistä tietoisuutta ja vastuuta ympäristöasioista. Tämän osoittaminen sidosryhmille voi muokata yrityskuvaa positiivisemmaksi ja vaikuttaa myös esimerkiksi alihankkijoiden ja yhteistyökumppanuussuhteisiin ja niiden valintaan. (CSTI 1994.)

Sidosryhmien, kuten henkilökunnan, asiakkaiden tai alihankkijoiden, huoli ympäristöasioista ja vaatimukset sekä painostukset kestävämpään kehitykseen tulevat siis ainakin jollain tasolla täytetyksi, kun yritys ottaa käyttöönsä ympäristöjärjestelmän, auditoi sen säännöllisesti ja raportoi tuloksista. Yritys voi yllä mainituilla tavoilla hyötyä myös itse raporteista, vaikkei alun perin omasta tahosta olisikaan ympäristöauditointeihin ryhtynyt. Osoittamalla soveltavansa kansainvälistä standardia tai EMAS:ia yritys voi vakuuttaa sidosryhmänsä siitä, että asianmukainen ympäristöjärjestelmä on olemassa.

Organisaatio voi toistaiseksi vielä toteuttaa ympäristöauditoinnin itse, toisen tai kolmannen osapuolen toimesta. Erityisesti kolmannen osapuolen toteuttama auditointi on riippumaton ja akkreditoitun sertifiointiyrityksen tulee lisäksi toiminnassaan noudattaa standardin ISO 17021-2 vaatimuksia. Vaatimukset ovat tiukemmat kuin ISO 14001:n vaatimukset sisäisille auditoinneille. (Sahlberg 2017.) Riippumattomasta ja tiukemmasta auditoinnista yritys voi saada enemmän lisäarvoa kuin sisäisesti toteutetusta

auditoinnista. Vaikka ympäristöauditoijan tehtäviin ei konsultointi pääsääntöisesti kuulu, voi häneltä saada vinkkejä ja kehitysideoita. Auditoija voi kertoa yrityksen vahvuuksista ja heikkouksista ja auttaa näin organisaatiota kehittymään ja parantumaan. (Heras-Saizarbitoria ym. 2012: 94.)

2.5. Ympäristöauditointien käyttö Suomessa ja maailmalla

Vuonna 2018 ISO 14001 -sertifioituja toimijoita oli Suomessa 1 467 kappaletta (Taulukko 1.) ja EMAS-rekisteröityjä organisaatioita 4. Näihin kaikkiin tehtiin ja tehdään säännöllisesti ympäristöauditointeja. (Suonheimo 2017.) Maailmanlaajuisesti ISO 14001 -sertifioituja yrityksiä oli noin 300 000 kappaletta vuonna 2018 ISO:n vuosittaisen julkaisun mukaan. Eniten ISO 14001 -sertifiointeja on Kiinassa, jossa vuonna 2018 yli 136 000 yrityksellä oli sertifiointi. Taulukossa 2. on nähtävillä kymmenen eniten ISO 14001 -sertifioituja yrityksiä omaavat maat (Taulukko 2.).

ISO 14001 -sertifioidut suomalaisyritykset

Vuosi	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Määrä	822	991	1107	1122	1169	1310
Vuosi	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Määrä	1422	1503	1466	1418	1480	1467

Taulukko 1. ISO 14001 -sertifiointien määrä Suomessa 2007–2018

TOP 10 ISO 14001 -sertifioitua maata vuonna 2018

1	Kiina	136 715
2	Japani	19 131
3	Italia	15 118
4	Espanja	12 198
5	Iso-Britannia	11 201
6	Saksa	8 028
7	Intia	7 374
8	Ranska	6 084
9	Korea	5 777
10	Romania	4 553

Taulukko 2. Top 10 -lista maista, joilla eniten ISO 14001 -sertifioituja yrityksiä (ISO2018)

Vaikkakin ympäristöauditoinnit ovat organisaatiolle vielä toistaiseksi vapaaehtoisia, viime vuosikymmenien aikana ympäristöauditointien määrä on kasvanut huimasti maailmanlaajuisesti. Yksi tekijä on ollut ISO 14001 -standardin käyttöönotto ja siihen liittyvä pakollisten ympäristöauditoinnin implementointi. ISO 14000 -standardisarja on julkaistu ensimmäisen kerran vuonna 1996, jonka jälkeen sen on päivitetty nykyiseen muotoonsa viimeisimmän kerran vuonna 2015. Suomessakin viimeisen kymmenen vuoden aikana ISO 14001 -sertifioitujen yritysten määrä on lähes tuplaantunut (ISO data 2007–2018).

Ikram, Mahmoudi, Shah ja Moshin (2019: 12506–12519) tutkivat kuuden eniten ISO 14001 -sertifioitua maata Kiinaa, Intiaa, Japania, Yhdysvaltoja, Saksaa ja Italiaa ja ennustivat näiden maiden ISO 14001 -sertifiointien tulevaisuuden kasvua vuoteen 2026 asti. Tutkimuksen mukaan ISO 14001 -sertifiointien määrä on selkeässä kasvussa. Suurin kasvu tapahtuu kehittyvissä maissa, kun kehittyneiden maiden kasvutahti on maltillisempaa. Kehittyneissä maissa sertifiointeja on enemmän, jolloin myös sertifiointimäärän tuplaamiseen kuluu enemmän aikaa.

Toinen vahvasti vaikuttava tekijä on yleinen huoli ympäristöstä ja sidosryhmien vaatimukset organisaatioiden ympäristöjärjestelmiin (Darnall ym. 2009: 170). Sidosryhmillä on huomattu olevan merkitys ympäristökäytäntöjen ja siten myös ympäristöauditointien käyttöön (Gonzalez-Benito ja Gonzalez-Benito 2008: 164–181).

2.6. Kriittinen ajattelu ympäristöauditointeja kohtaan

Ympäristösuojelulla on tärkeä merkitys ja Euroopassa monet valtiot ovat tästä syystä päättäneet ryhtyä tukemaan organisaatioita, jotka hankkivat yritykselleen ympäristösertifikaatin. Tällä tukemisella on kuitenkin nähty myös negatiivisia seurauksia, kun sertifikaatti halutaan vain statuksen ja tuen takia. (Heras-Saizarbitoria, Dogui & Boiral 2012.) Tällaiselle toiminnalle on myös oma terminsä ”viherpesu” (eng. Greenwashing), millä tarkoitetaan pinnallista ympäristöystävällisyyttä, joka ei kuitenkaan ulotu mainontaa syvemmälle (Investopedia 2019).

Heras-Saizarbitorian, Doguin ja Boiralin (2012) tutkivat ISO 14001 -ympäristöjärjestelmää ja siihen liittyvän ympäristöauditoinnin keskeisiä ongelmia. Tutkimus on toteutettu vuonna 2012 kvalitatiivisena tutkimuksena 36:lle ISO 14001 -ympäristöauditointien parissa työskentelevälle ammattilaiselle Kanadassa.

Haastatteluissa kävi ilmi, että ympäristöauditointien toteutus vaihtelee hyvin paljon auditoinnin mukaan. Syy tähän on ympäristöauditointien ohjeissa, jotka ovat hyvin tulkinnanvaraisia ja joustavia, sillä ne on tehty sopimaan erilaisten ja eri kokoisten organisaatioiden auditointiin. (Heras-Saizarbitoria ym. 2012.)

Toinen merkittävä kritiikki ISO 14001 -standardiin liittyviin ympäristöauditointeihin oli tutkimuksessa havaittu tarkastuksien painopiste, joka oli menetelmissä eikä tuloksissa. Menetelmien ongelmana voidaan esittää esimerkiksi se, että ympäristöauditoinnissa tarkastetaan organisaation toiveiden mukaan heidän itsensä tekemiä raportteja eikä

todellisia prosessien vaikutuksia ympäristöön. Tutkijoiden mukaan tämä aiheuttaa pohdintaa auditoinnin merkityksestä ja luotettavuudesta.

Yksinomaan sertifikaatin omaaminen ei siis vielä osoita, että organisaatio oikeasti toimii ympäristöystävällisesti. ISO 14001 -sertifikaatilla on tutkimuksen mukaan huomattu olevan enemmän symbolista merkitystä kuin todellista ympäristön huomioonottamista, sillä organisaatiot sertifioivat organisaationsa sidosryhmien paineen perusteella tekemättä suurempia muutoksia ympäristönsuojelun eteen. Ympäristöauditointi tarkastaa ympäristöjärjestelmän toimivuuden, mutta edesauttaako se ympäristön huomioonottamista tai ympäristönsuojelua on eri asia. Tutkimuksessa ehdotetaan ratkaisuksi koulutusta, auditointiohjeiden tarkennusta ja julkista raportointia auditoinnin tuloksista ja siitä, mitä yritys on tehnyt saavuttaakseen nämä tulokset. (Heras-Saizarbitoria ym. 2012.) Yllä esitetyt tutkimustulokset voisivat olla hyvin erilaiset toteutettaessa tutkimus nyt erimaalaisella aineistolla.

3. SIDOSRYHMÄTEORIA

Sidosryhmillä tarkoitetaan joukkoa erilaisia toimijoita, jotka vaikuttavat yrityksen toimintaan. Näitä ovat muun muassa asiakkaat, omistajat, yhteistyökumppanit, tavarantoimittajat, henkilöstö, rahoittajat ja lähiseudun asukkaat. Näille kaikille on yhteistä se, että heillä on odotuksia ja vaatimuksia yritystä kohtaan. (Pohjola 2003: 69.)

Sidosryhmäteoria-termin ensimmäisenä käyttäjänä pidetään R. Edward Freemania, jonka teos *Strategic Management: A Stakeholder Approach* käsitteli sidosryhmien vaikutusta yrityksen menestykseen. Sidosryhmäteoria tarkoittaa, että yritys luo arvoa sijoittajien lisäksi myös sidosryhmilleen, ja yrityksen tulee ottaa sidosryhmänsä myös huomioon päätöksenteossa ja liiketoiminnassaan. Todellinen menestys saadaan aikaan sidosryhmien avulla. (Phillips 2003: 11-12, 155-167 ja Freeman 1984: 43-47.)

Ympäristötietoisuus on kasvanut huomattavasti ja sidosryhmät kannattavat entistä enemmän ympäristöasioiden huomioonottamista ja jopa vaativat sitä yrityksiltä, joilta ostavat tuotteita tai palveluita. Yritys ei voi olla huomioimatta näitä vaatimuksia, joten sen on otettava sidosryhmien vaatimukset huomioon suunnitellessaan strategiaansa. Puhuttaessa yritysten yhteiskuntavastuusta, johon ympäristövastuu kuuluu, sidosryhmät vaativat avoimuutta, kunnioitusta, vastuunottoa ja standardeja. (Gonzalez-Benito ym. 2008.)

Ympäristökontekstissa sidosryhmät voivat painostaa organisaatioita parantamaan ympäristösuojelun tasoa. Parantamalla ja tehostamalla ympäristökäytäntöjään yritys voi saada kilpailuetua ja olla osaltaan tukemassa ympäristön hyvinvointia. Erikokoiset yritykset soveltavat ympäristöjärjestelmiä, joiden vaatimustenmukaisuuden ja toimivuuden läpikäymisessä käytetään ympäristöauditointeja, mutta tutkimuksien mukaan sidosryhmien vaikutus yrityksiin riippuu suuresti yrityksen koosta. Sidosryhmät pyrkivät vaikuttamaan kaikenkokoisiin yrityksiin, mutta suurimpia yrityksiä he onnistuvat painostamaan ympäristökäytäntöihin harvemmin kuin pienempiä yrityksiä. Pienemmillä yrityksillä ei ole varaa menettää sidosryhmiään, esimerkiksi potentiaalisia

asiakkaita tai jakelijoita, kuin taas isommilla yrityksillä, joilla on yleensä paremmat resurssit selviytyä. Sidosryhmillä ei myöskään ole kiinnostusta lähteä taistelemaan ympäristöoikeuksista suurempien yritysten kanssa, sillä kyseiset riidat hoidettaisiin oikeudessa ja ne kävisivät kalliiksi pienempänä osapuolena olevalle sidosryhmälle. (Darnall, Henriques ja Sadorsky 2010: 1-17.)

Tämän tutkielman empiiristä osaa varten ja selkeyden vuoksi on tarpeellista jakaa sidosryhmät. Sidosryhmät on jaettu tutkimuksissa usealla tavalla, mutta tässä yhteydessä ne jaetaan ensisijaisiin ja toissijaisiin Darnallin ym. (2009) mukaan.

3.1. Ensisijaiset sidosryhmät

Ensisijaisilla sidosryhmillä on suora taloudellinen panos yritykseen. Heitä ovat yrityksen arvoketjuun osallistuvat sidosryhmät, kuten jakelijat, toimittajat ja ostajat ja asiakkaat sekä sisäiset sidosryhmäläiset, joka käsittää henkilökunnan johdosta lähtien. (Darnall ym. 2009.)

Jokainen yllä mainittu ryhmä voi vaikuttaa organisaation ympäristökäytäntöihin. Asiakkaat ja ostajat voivat jättää ostamatta asiakkaalta palveluita ja tuotteita, jakelijat eivät suostu jakelijaksi kyseiselle yritykselle tai vaativat vaikkapa kalliita sopimuksia, jotta ympäristönsuojelu hoidettaisiin muulla tavoin. Jos yrityksen ympäristöarvot eivät vastaa henkilökunnan tai johdon arvoja, ei heidän motivaationsa työskennellä yrityksessä ole toivotunlainen, ja he saattavat etsiä töitä toisesta yrityksestä tai työskennellä yrityksessä vastoin yrityksen arvoja. Nämä ryhmät kertovat myös kokemuksistaan muille sidosryhmille, jolloin yrityksen maine kärsii ja täten myös potentiaaliset uudet sidosryhmät muodostavat mielipiteensä yrityksestä kuulopuheiden perusteella ja voivat päättää olla työskentelemättä yrityksen kanssa. (Darnall ym. 2009.)

3.2. Toissijaiset sidosryhmät

Toissijaisilla sidosryhmillä ei ole suoraa taloudellista vaikutusta yritykseen. Toissijaisiin sidosryhmiin kuuluvat yhteiskunnalliset ja lainsäädännölliset sidosryhmät sekä media. Yhteiskunnalliset sidosryhmät koostuvat julkisista ryhmistä, kuten ympäristöjärjestöistä ja muista järjestöistä ja ammattiryhmistä, kuten ammattiliitoista ja -yhdistyksistä. Ryhmillä on enemmän vaikutusta kuin yksityishenkilöillä, joten näillä yllä mainituilla ryhmillä on mahdollisuus osoittaa mielipiteensä ja vastustaa yritystä. Nämä vaikutukset eivät tapahdu suoraan taloudellisesti, vaan esimerkiksi mielenosoituksin ja lakoin. Lainsäädännölliset sidosryhmät eli ympäristönsäätelyviranomaiset voivat luoda ympäristövaatimuksia ja tarkastaa, että yritys noudattaa näitä vaatimuksia. (Darnall ym. 2009.)

Eri kokoiset yritykset kokevat eri mittakaavassa olevia ympäristöongelmia ja -vaatimuksia. Mitä suurempi yritys on, sitä suuremmalla alueella se vaikuttaa ja sitä enemmän sen tuotteita ostetaan. Tämän seurauksena suuresta yrityksestä saattaa tulla silmätikku ympäristöjärjestelmien ja ympäristönsuojelun tarkastelussa. Toissijaiset sidosryhmät ovat enemmän kiinnostuneita juuri suuremmista yrityksistä, sillä ne ovat näkyvämmiin esillä ja niiden ympäristöteoilla on suuremmat vaikutukset. Suuremmilla yrityksillä on myös enemmän sidosryhmiä, joten heidän on pystyttävä miellyttämään suurempia joukkoja ihmisiä. Sidoryhmät siis vaikuttavat jokaiseen yritykseen, mutta koon mukaan vaikutus voi olla erilainen. (Gonzalez-Benito ym. 2008.)

Myös muilla tekijöillä on merkitystä sidosryhmien vaikutukseen, esimerkiksi toimialalla ja koulutuksella on huomattu olevan merkitystä. Jos yritys toimii toimialalla, joka saastuttaa enemmän ja on tarjolla koulutusta tai tietoa ympäristövaikutuksista ja -suojelusta, kiinnittävät sidoryhmät tietysti enemmän huomiota yrityksen ympäristöjärjestelmään ja yrityksen ympäristönsuojelun tasoon. (Sarkis, Gonzalez-Torre ja Adenso-Diaz 2008: 163-176.)

Media toimii puskaradion tavoin maineen nostattajana tai laskijana. Se tavoittaa suuremman ryhmän kuin yksittäiset henkilöt ja voi vaikuttaa suuresti yrityksen

maineeseen. (Gonzalez-Benito ym. 2008.) Median johtaminen ympäristöjärjestelmällä ei yksinään onnistu, mutta ympäristöjärjestelmän toimiva käyttöönotto edesauttaa positiivisen kuvan antamista ja positiivinen maine on yritykselle tärkeä toiminnan jatkuvuuden takaamiseksi.

4. SIDOSRYHMIEN VAIKUTUS YMPÄRISTÖAUDITOINTEIHIN

Tämän tutkielman pohjustukseksi analysoidaan aiempia tutkimuksia sidosryhmien vaikutuksesta niin tutkielman aiheeseen eli ympäristöauditointeihin, kuin myös sidosryhmien vaikutuksesta yleisesti ympäristökäytäntöihin ja ympäristöasioihin. Näin siksi, että eri sidosryhmien vaikutuksista juuri ympäristöauditointeihin ei ole tehty yksittäisiä ja tarpeeksi spesifejä tutkimuksia.

Sidosryhmien vaikutuksella tarkoitetaan kyselyyn vastanneen henkilön arvioita kyseessä olevan sidosryhmän vaikutuksesta. Esimerkiksi lainsäädännöllisiin sidosryhmiin kuuluvilla kansallisilla viranomaisilla ja vaikkapa pankilla on sidosryhminä erilainen vaikutus eri yhtiöihin riippuen esimerkiksi toimialasta, markkinoista tai yrityksen koosta. Toisille yhtiöille pankki voi lainsäädännöllisenä sidosryhminä olla merkittävämpi ja toisille taas ympäristöjärjestö. Eri sidosryhmien vaikutus vaihtelee eri yritysten kohdalla.

Seuraavissa kappaleissa tullaan tarkastelemaan sisäisten, arvoketjusidonnaisten ja lainsäädännöllisten sidosryhmien vaikutusta ympäristöauditointeihin aiempien tutkimuksien perustella. Tämän tutkielman hypoteesit johdetaan viimeisessä luvussa Darnallin, Seolin ja Sarkisin (2009) tutkimuksen mukaan, joka on tämän tutkielman esikuvatutkimus.

4.1. Sisäiset sidosryhmät

Sisäisillä sidosryhmillä on suora taloudellinen vaikutus yritykseen, ja he toimivat nimensä mukaan yrityksen sisällä. Sisäisiin sidosryhmiin kuuluvat johto ja työntekijät. He ovat kriittisiä yrityksen menestyksen tai epäonnistumisen kannalta. (Freeman 1984.)

Darnall ym. (2009) tutkivat eri sidosryhmien vaikutusta ympäristöauditointien käyttöön. Heidän käyttämä data perustuu OECD:n (the Organization for Economic Co-Operation and Development) teettämään kyselyyn, johon saatiin vastauksia vuonna 2003 4186:lta

laitospäälliköltä Kanadasta, Ranskasta, Saksasta, Unkarista, Japanista, Norjasta ja Yhdysvalloista.

Tutkimuksessa eroteltiin ympäristöauditoinnit sisäisiin eli organisaation itsensä tekemiin ja ulkoisiin eli kolmannen osapuolen tekemiin ympäristöauditointeihin. Sidosryhmien vaikutuksia eri auditoidun suorittamiin ympäristöauditointeihin tutkittiin myös. Sisäisiin ympäristöauditointeihin sidosryhmistä vaikutti eniten sisäiset sidosryhmät ja ulkoisiin ympäristöauditointeihin sisäiset sidosryhmät vaikuttivat toiseksi eniten. Tutkimuksessa yhdistettiin sisäisten sidosryhmien vaikutus niin sisäisiin kuin ulkoisiin ympäristöauditointeihin ja muihin sidosryhmiin nähden sisäiset sidosryhmät vaikuttivat eniten ympäristöauditointien käyttöön ylipäättään organisaatioissa. Tutkimuksen perusteella sisäisten sidosryhmien vaikutus ympäristöauditointeihin sai vahvaa näyttöä. Tutkimuksen mukaan sisäisten sidosryhmien vaikutuksen kasvu lisää 64 %:lla ympäristöauditointien implementointia organisaatioissa. (Darnall ym. 2009.)

Darnall, Henriques ja Sadrosky (2010) käyttivät samaa dataa kuin Darnall ym. (2009) tutkimuksessaan. Darnall ym. (2010) tutkimus otti hieman erilaisen näkökulman sidosryhmien vaikutukseen ympäristöauditoinnissa, sillä he ottivat yhdeksi muuttujaksi yrityksen koon. Tutkimuksen oletuksena oli, että sidosryhmien vaikutus näkyy erikokoisissa yrityksissä eritavoin. Sisäisten sidosryhmien kohdalla yrityksen koolla ei nähty olevan merkitystä, sillä niin pienissä että suuremmissa yrityksissä tulos oli sama: sisäisten sidosryhmien paine lisää yritysten ympäristöauditointien käyttöä 17,9 %:lla. (Darnall ym. 2010.)

Gonzalez-Beniton ja Gonzalez-Beniton (2008) analysoivat sidosryhmien vaikutusta yrityksen käyttämiin ympäristökäytäntöihin. Tutkimuksessa oli mukana kuusi muuttujaa: koko, kansainvälisyys, sijainti, positio toimitusketjussa, teollisuusala ja johtajien arvot ja asenteet. Aineisto kerättiin kyselylomakkeella 186:lta espanjalaisyritykseltä, jotka toimivat kemian-, huonekalu ja elektroniikka-alalla. Vastajina toimivat yritysten tuotanto- tai operatiiviset johtajat, riippuen siitä, kuka yrityksessä vastasi ympäristöasioista. (Gonzalez-Benito ym. 2008.)

Gonzalez-Beniton ym. (2008) totesivat, että sisäisillä sidosryhmillä on vaikutusta yrityksen ympäristötoimiin, ja heidän muuttujien mukaan sisäisillä sidosryhmillä on eniten vaikutusta kansainvälisiin yrityksiin.

Sarkis, Gonzalez-Torre ja Adenso-Diaz (2008) tutkivat sisäisten sidosryhmien koulutuksen ja yrityksen implementoiman ympäristöjärjestelmän (ISO 14001) välistä suhdetta. Tutkimuksessa saatiin vahvaa näyttöä, että ympäristötietoisen koulutuksen lisäys sisäisillä sidosryhmillä lisää myös organisaatioita implementoimaan ympäristöjärjestelmän ja ympäristöauditoinnin. Myös Vilchez, Darnall ja Correa (2017) tekivät tämän huomion tutkimuksessaan sisäisten sidosryhmien vaikutuksesta ympäristökäytäntöjen implementointiin yrityksissä. Vilchezin ym. (2017) käytettiin datana samaa OECD:n dataa kuin Darnallin ym. (2009) tutkimuksessa.

Yllä olevat tutkimukset ovat kaikki yhtä mieltä siitä, että sisäisillä sidosryhmillä on vaikutusta yritysten ympäristökäytänteisiin, erityisesti ympäristöauditointien implementointiin. Aikaisempien tutkimustulosten perusteella voidaan olettaa, että sisäiset sidosryhmät vaikuttavat ympäristöauditointien implementointiin.

4.2. Arvoketjusidonnaiset sidosryhmät

Ensisijaisilla sidosryhmillä on suora taloudellinen panos yritykseen. Näihin kuuluu muun muassa yrityksen arvoketjuun osallistuvat sidosryhmät, joita ovat alihankkijat, jakelijat, toimittajat, ostajat ja asiakkaat. (Darnall ym. 2009.)

Darnall ym. (2009) tutkimuksessa eri sidosryhmien vaikutuksesta tutkittiin myös arvoketjusidonnaisten sidosryhmien vaikutusta ympäristöauditointeihin. Darnallin ym. (2009) tutkimuksessa arvoketjusidonnaiset sidosryhmät oli neljästä sidosryhmästä kolmanneksi eniten vaikuttava sidosryhmä ympäristöauditointeihin. Arvoketjusidonnaisten sidosryhmien vaikutuksen kasvu lisäsi ympäristöauditointien implementointia yrityksissä 21,3 %. Tutkimuksessa todettiin, että arvoketjusidonnaiset sidosryhmät vaikuttavat positiivisesti ympäristöauditointeihin.

Darnall ym. (2010) tutkimuksessa tehtiin vertailua, miten eri sidosryhmät vaikuttavat ympäristökäytäntöjen käyttöön pienissä yrityksissä (ensimmäinen neljäsosa kaikista vastanneiden yritysten koosta), entä miten suurissa yrityksissä (viimeinen neljäsosa vastanneista yrityksistä koon perusteella). Arvoketjuun kuuluvan sidosryhmän paine kasvattaa ensimmäiseen neljännekseen kokonsa perusteella kuuluvaa yritystä ympäristökäytäntöjen käyttöön 13,8 %:lla kun taas viimeiseen neljännekseen kokonsa perusteella kuuluvaa yritystä vain 1,6 %:lla. Arvoketjusidonnaisilla sidosryhmillä on vaikutusta ympäristöauditointeihin, mutta kokonsa puolesta pienempiin yrityksiin heillä on suurempi vaikutus.

Sarkis ym. (2008) tutkimuksessa todetaan, että arvoketjusidonnaisiin kuuluvilla sidosryhmillä, kuten asiakkailta, on vaikutus yrityksen implementoimiin ympäristökäytänteisiin. Arvoketjusidonnaisilla sidosryhmillä on siis aiempien tutkimuksien mukaan huomattu olevan vaikutusta yritysten ympäristöauditointien implementointiin, ja täten voidaan olettaa, että arvoketjusidonnaisilla sidosryhmillä on vaikutusta yritysten ympäristöauditointien käyttöön.

4.3. Lainsäädännölliset sidosryhmät

Lainsäädännöllisiin sidosryhmiin kuuluvat viranomaiset ja erityisesti ympäristöön liittyen ympäristöviranomaiset, kuten ympäristöministeriö. Ympäristöviranomaiset voivat tehdä aloitteita ja valmistella ympäristölakeja, -asetuksia ja -ohjeita, joilla on merkitystä yrityksen toimintaan.

Darnall ym. (2009) tutkimuksessa jaettiin ympäristöauditoinnit sisäiseen ja ulkoiseen ympäristöauditointiin ja tutkittiin eri sidosryhmien vaikutuksia erikseen näihin kahteen erityyppiseen ympäristöauditointiin. Lisäksi sidosryhmien vaikutuksia tutkittiin ylipäätään ympäristöauditointiin, eli niin sisäiseen kuin ulkoiseen auditointiin. Lainsäädännölliset sidosryhmät vaikuttivat tutkimuksen mukaan eniten ulkoiseen ympäristöauditointiin. Lainsäädännöllisten sidosryhmien vaikutuksen kasvu nosti

ulkoisen ympäristöauditoinnin implementointia yrityksissä 63,7 %. Yleisesti ympäristöauditointien, siis ulkoisen ja sisäisen, implementointiin organisaatioissa lainsäädännöllisten sidosryhmien vaikutuksen kasvu vaikutti 34,3 %.

Darmall ym. (2010) tutkimuksessa huomioitiin sidosryhmien vaikutuksen lisäksi myös koko. Tutkimuksessa todettiin, että pienissä (ensimmäinen neljäsosa vastaajista) ja suurissa (viimeinen neljäsosa vastaajista) organisaatioissa lainsäädännöllisten sidosryhmien vaikutus ympäristöauditointeihin on suunnilleen sama. Pienemmissä yrityksissä lainsäädännöllisten sidosryhmien vaikutus kasvatti ympäristöauditointien määrää 18,4 %:n todennäköisyydellä ja suuremmissa 19,5 %:n todennäköisyydellä.

Kockin, Santalon ja Diestren (2012) tutkimuksessa datana on käytetty IRRC:n (Investor Responsibility Research Center) aineistoa, jossa on mitattu muun muassa amerikkalaisyritysten ympäristönsuojelun tasoa. Tutkimuksessa ei tutkittu lainsäädännöllisten sidosryhmien vaikutusta vain ympäristöauditointeihin vaan ympäristökäytänteisiin. Tutkimuksen mukaan lainsäädännöllisten sidosryhmien vaikutus kasvoi, jos johtajat kokivat olevansa altistuneita lainsäädännöllisten sidosryhmien paineelle.

Lainsäädännöllisten sidosryhmien vaikutusta yrityksiä kohtaan on tutkittu useassa tutkimuksessa, kuten Bermanin ym. (1999) ja Kassinin ja Vafeasin (2006) tutkimuksissa. Myös lainsäädännöllisten sidosryhmien vaikutusta yrityksen ympäristösuoriutumiseen on tutkittu, ja lainsäädännöllisten sidosryhmien paineella on todettu olevan vaikutusta yritysten ympäristötoimiin (Hillman ja Hitt 1999). Niin Hillmanin ym. (1999) kuin yllä mainittujen tutkimusten mukaan voidaan siis olettaa, että lainsäädännöllisillä sidosryhmillä on vaikutusta yritysten ympäristöauditointeihin.

4.5. Hypoteesit

Darnallin, Seolin ja Sarkisin (2009) tutkimus sidosryhmien vaikutuksesta ympäristöauditointeihin tukeutuu sidosryhmäteoriaan. Hypoteeseja tutkimuksessa on

neljä, joista jokainen hypoteesi liittyy jokin tietyn sidosryhmän positiivisesta vaikutuksesta yrityksen käyttämiin ympäristöauditointeihin. Sidosryhmät on jaettu sisäisiin, jakeluketjuun kuuluviin, yhteiskunnallisiin ja lainsäädännöllisiin sidosryhmiin ja heidän positiivisiin vaikutuksiinsa organisaation ympäristöauditointien käytössä.

Tutkimuksen havainnot osoittavat, että mitä suurempi on minkä tahansa sidosryhmien laitosjohtajan arvioima vaikutus organisaatioon, sitä suuremmalla todennäköisyydellä organisaatio implementoi ympäristöauditoinnit käyttöönsä. Tutkimuksessa on eroteltu ympäristöauditoinnit sisäisiin eli organisaation itsensä tekemiin ja ulkoisiin eli kolmannen osapuolen tekemiin ympäristöauditointeihin. Sidosryhmien vaikutuksia eri auditointien suorittamiin ympäristöauditointeihin on tutkittu myös. (Darnall ym. 2009.)

Tutkimuksessa kolme neljästä hypoteesista sai vahvistusta. Ilman näyttöä jäänyt hypoteesi oli yhteiskunnallisten sidosryhmien positiivinen vaikutus organisaation ympäristöauditointeihin. Tutkimuksen mukaan todennäköinen syy tälle tulokselle on kuitenkin se, että yhteiskunnalliset sidosryhmät eivät vaadi ympäristöauditointien tuloksia vaan heillä on mahdollisuus itse selvittää, onko kyseisen organisaation kohdalla syytä olla huolissaan ympäristöongelmista. Tutkimuksessa on mielenkiintoisena aspektina ympäristöauditointien huomioiminen tavallisemman yhteiskuntavastuun tutkimisen sijaan sekä sen huomioiminen, että vaikka ympäristöjärjestelmät ja sen myötä ympäristöauditoinnit eivät ole lakisääteisiä, niin organisaatiot ovat ottaneet ne käyttöönsä vapaaehtoisesti ja yleensä vielä oma-aloitteisesti. (Darnall ym. 2009.)

Darnallin ym. (2009) tutkimuksen tulosten perusteella tähän tutkielmaan on valittu hypoteeseiksi kolme eniten vaikuttavaa ja myös tutkimuksen perusteella vahvistusta saanutta sidosryhmää, joiden vaikutuksia ympäristöauditointeihin tutkitaan kyselylomakkeen avulla suomalaisissa yrityksissä ja organisaatioissa. Darnallin ym. (2009) tutkimuksesta poiketen, tässä tutkielmassa ei olla eritelty ympäristöauditointia sisäiseen ja ulkoiseen ympäristöauditointiin. Aikaisemmin esitetyn teorian ja esikuvatutkimuksen perusteella tässä tutkielmassa johdetaan seuraavat hypoteesit:

H₁ Sisäiset sidosryhmät vaikuttavat positiivisesti yrityksen ympäristöauditointien käyttöön.

H₂ Arvoketjusidonnaiset sidosryhmät vaikuttavat positiivisesti yrityksen ympäristöauditointien käyttöön.

H₃ Lainsäädännölliset sidosryhmät vaikuttavat positiivisesti yrityksen ympäristöauditointien käyttöön.

5. TUTKIMUSMETALOGIA JA -AINEISTO

Tässä tutkielmassa tutkitaan sisäisten ja ulkoisten ympäristöauditointien käyttöä Suomessa ja eri sidosryhmien vaikutusta niiden käyttöön. Samaa aihetta ovat aikaisemmin tutkineet Darnall, Seol ja Sarkas (2009). Heidän käyttämä data perustuu OECD:n (the Organization for Economic Co-Operation and Development) teettämään kyselyyn, johon saatiin vastauksia vuonna 2003 4186:lta ympäristövastuulliselta päälliköltä Kanadasta, Ranskasta, Saksasta, Unkarista, Japanista, Norjasta ja Yhdysvalloista. Kaikki aineistoon mukaan otetut yritykset työllistivät yli 50 henkilöä.

Tämän tutkielman tavoitteena on toistaa osittain Darnallin ym. (2009) tutkimuksen mukaan keräämällä suomalainen aineisto, ja tutkia eroavatko tulokset eri maan aineistolla. Pääpaino tutkielmassa on siinä, mitkä sidosryhmät vaikuttavat eniten ympäristöauditointien käyttöön. Osatavoitteena on saada myös selville, kuinka paljon ympäristöauditointeja käytetään Suomessa. Tässä luvussa esitellään, miten tutkielma toteutetaan.

Sidosryhmät on haluttu ottaa mukaan tutkimukseen, sillä niiden merkitys yrityksen toimintaan on merkittävä. Sidosryhmäteoria-termin ensimmäisenä käyttäjänä pidetään R. Edward Freemania, jonka teos *Strategic Management: A Stakeholder Approach* (1984) käsittelee sidosryhmien vaikutusta yrityksen menestykseen. R. Edward Freemanin teoriaa sidosryhmistä käytetään pohjana tässä tutkielmassa.

5.1. Tutkimusaineisto

ISO:n (International Organization for Standardization) (2018) mukaan Suomessa sertifioidun ympäristöjärjestelmän, ISO 14001, on ottanut käyttöönsä 1 467 eri toimialan yritystä. Ympäristöauditointiraportti ei toistaiseksi ole julkinen (Rezaee & Elam 2000: 64), joten tästä syystä itse raportteja ei voida tarkemmin tutkia tai analysoida. Tästä syystä päätettiin esikuvatutkimuksen tavoin kerätä aineisto kyselylomakkeella.

Tutkielman aineiston valinta aloitettiin Orbis-tietokannasta, josta haettiin mukaan tulevat yritysten nimet. Rajauksia tehtiin muutama, joista *ensimmäinen rajaus* oli kansallisuus. Tutkimus haluttiin nimenomaan toteuttaa suomalaisille yrityksille ja organisaatioille. *Toiseksi rajaukseksi* asetettiin se että, alle 100 henkilöä työllistävät yritykset jäävät tutkimuksen ulkopuolelle. 100 henkilön henkilöstömäärä valikoitui rajaksi, sillä hyvin pienet yritykset todennäköisesti eivät käytä ympäristöjärjestelmiä ja niiden myötä tulevia käytänteitä, kuten tutkimuksen kohteena olevia ympäristöauditointeja. Koon rajaus oli tämän myötä keskeinen, sillä Darnallin ym. (2010) tutkimuksen mukaan koolla nähtiin olevan merkitystä sidosryhmien vaikuttavuuteen, mutta myös siksi, että pienet ja keskisuuret yritykset saattavat käyttöönottaa kevennetyn ympäristöjärjestelmän tai jättää ympäristöjärjestelmän kokonaan käyttöönottamatta, ainakin herkemmin kuin suuret yritykset (Hörisch, Johnson & Schaltegger 2015: 765). Hörisch ym. (2015) tutkivat saksalaisten pienten ja keskisuurten yritysten vastuullisuustoimia, ja havaitsivat, että pienillä ja keskisuurilla yhtiöillä ei yleensä ole tarpeeksi tietämystä vastuullisuustyökaluista ja tämä johtaa siihen, ettei pienillä ja keskisuurilla yhtiöillä tämän vuoksi ole yhtä laajasti vastuullisuuteen liittyviä työkaluja käytössä. *Kolmas yritysjoukkoon tehty rajaus* oli sen yritysmuoto. Tutkimuksen ulkopuolelle rajattiin julkisyhteisöt kuten valtion liikelaitokset, yhdistykset ja säätiöt, sillä näiden toiminnan nähdään olevan erilaista (voittoa tavoittelemattomia) kuin jäljelle jäävillä yritysmuodoilla. Jäljelle jäivät siis osake-, avoin- ja kommandiittiyhtiöt sekä osuuskunnat.

Näiden kolmen rajauksen jälkeen otettiin satunnaisotannalla 500 yrityksen otos. Kysely osoitettiin yrityksen talousjohtajalle, -päällikölle tai jopa toimitusjohtajalle, mutta ensisijaisesti kysely osoitettiin yhtiön ympäristöasioista vastaavalle henkilölle. Koska ISO 14001 -sertifioituista yrityksistä ei ole saatavilla yrityskohtaista listausta, ei kyselyä voi suoraan lähettää ainoastaan yrityksille, joilla olisi ympäristöauditointi käytössään. Ympäristövastuullisten johtajien tai päälliköiden yhteystietojen löytäminen oli myös haasteellista, ja tästä syystä sähköposti saatettiin lähettää talousjohtajalle, -päällikölle tai toimitusjohtajalle. Viesti pyydettiin välittämään eteenpäin sopivalle henkilölle. Vastaajan sähköpostiosoite kerättiin yrityksen nettisivuilta tai finder.fi-palvelusta.

Tutkittava aineisto hankittiin sähköisellä kyselylomakkeella, jonka linkki lähetettiin vastaanottajille sähköpostiviestillä. Kyselylomake (Liite 1) laadittiin Webropol-ohjelmistolla, ja linkki kyselyyn lähetettiin elo-syyskuussa 2019. Sähköpostin mukana oli saatekirje (Liite 2). Kyselyyn annettiin aikaa vastata neljä viikkoa, jonka jälkeen lähetettiin muistutusviesti (Liite 3) kaksi viikkoa ensimmäisestä sähköpostin lähetyksestä.

500 lähetetystä kyselystä noin sata sähköpostia ei tavoittanut oikeaa ihmistä, sillä lähetetty sähköposti estettiin yrityksen palomuurin tai roskapostisuodattimen kautta. Kysely tavoitti siten noin 400 henkilöä, joista vastasi 90 henkilöä. Kaksi vastausta jouduttiin hylkäämään puutteellisuuden tai muun syyn takia eli todellinen otos oli 88. Vastausprosentiksi tuli siten noin 22 %, kun huomioidaan perille menneet kyselyt ja 17,6 % huomioiden kaikki kenet sähköposti tavoitti. Tutkielman odotettu vastausprosentti oli 10 %, joten vastausprosentti oli parempi kuin siltä odotettiin. Aiheen ajankohtaisuus ja mielenkiintoisuus sai monet vastaajista vielä lähettämään perään sähköpostia, jotka sisälsivät kehuja ja vinkkejä lisätutkimukseen.

5.2. Kyselylomake

Tutkimusmenetelmä koostuu tavoista ja käytännöistä, joilla havainnot kerätään. Menetelmä eli metodi on sääntöjen ohjaama menettelytapa, jonka avulla tieteessä etsitään tietoa ja pyritään ratkaisemaan ongelma. Menetelmän valintaa ohjaa, minkälaista tietoa haetaan ja mistä tai keneltä sitä haetaan. (Hirsjärvi ym. 2015: 183-184.)

Tutkielman tutkimusmenetelmänä käytettiin kyselyä. Tutkimuslomakkeen kysymysten tulee mitata oikeita asioita ja kattaa koko tutkimusongelma. Perusjoukko tulee määritellä tarkasti edustavan otoksen saamiseksi, sillä korkea vastausprosentti edesauttaa pätevän tutkimuksen toteuttamista. (Heikkilä 2020: 30.)

Koska tutkimus suoritetaan strukturoidulla lomakkeella, voidaan analyysiin ryhtyä, kun aineisto on kerätty ja järjestetty (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009: 223). Tällaista

tutkimusta varten ei välttämättä ole pakollista hankkia rinnakkaisesti eri menetelmillä tutkimusaineistoa. Vastauslomakkeen vastauksia voi silti olla tarpeen täydentää tai hylätä, jos siinä on selkeitä virheitä tai puutteita (Hirsjärvi ym. 2009: 221).

Kyselylomakkeen kysymykset perustuvat kaikki aiempaan tutkimukseen, joita on käsitelty tämän tutkielman luvuissa 3. ja 4. Kysely on käännetty suomenkieliseksi esikuvatutkimuksen alkuperäisestä kyselylomakkeesta, ja tämän tutkielman kyselylomakkeeseen on valittu vain tätä tutkielmaa koskevat kysymykset. Suurelta osin kysymyksiin oli annettu valmiit vastausvaihtoehdot tilastollisen tarkastelun mahdollistamiseksi. Kyselyssä oli muutama avoin kysymys sekä mahdollisuus kommentteihin ja palautteeseen. Liitteissä (Liitteet 1 & 4) on esitetty kyselylomake ja kooste vastauksista, jotka on tässä avattu myös kirjallisesti.

Kyselylomakkeessa kysymyksiä oli yhteensä kahdeksan. Ensimmäisessä kysymyksessä haluttiin selvittää, työskenteleekö yrityksessä vähintään yksi henkilö, joka on vastuussa ympäristöasioista. Vastaajista 77 kappaletta (86 %) vastasi kyllä ja loput 13 (14 %) ei. Valtaosalla vastaajista oli siis ympäristöasioista vastuussa oleva henkilö töissä, mikä toisaalta oli odotettavissa ja osin myös toivottavaa yritysrajoituksen perusteella.

Toisessa kysymyksessä selvitettiin, mikä seuraavista vaihtoehdoista kuvaa tämän kyseisen henkilön tai henkilöiden sijoittumista organisaatiossa. Vaihtoehtoja oli kymmenen: Ylempi johto, tuotanto, taloushallinto/talousoasto, ympäristöosasto (tai vastaava), ulkoiset suhteet, markkinointi/myynti, hankinta/osto, henkilöstöosasto/hr, tuotekehitys vai muu (mikä?). Eniten vastauksia kyseessä olevan henkilön tai henkilöiden sijoittautumisesta saatiin ensimmäiseen vastausvaihtoehtoon eli henkilö tai henkilöt toimivat ylemmän johdon tehtävissä. Näin vastasi 23 kappaletta vastaajista, mikä vastaa 29 % vastauksista. Vastaajista 21 (27 %) valitsi viimeisen, avoimen vastausvaihtoehdon, jossa kerrottiin henkilön tai henkilöiden työskentelevän muun muassa hallinto-osastolla, kunnossapidossa, kehittämisosastolla, laadunvalvonnassa ja useammalla osastolla. Kolmanneksi eniten vastauksia sai ympäristöosasto 17 äänellä (22 %) ja neljänneksi eniten tuotanto 10:lla vastauksella, mikä vastaa 13 %:a. Muut vastausvaihtoehdot saivat vaan yhdestä kolmeen vastausta ja kokonaan ilman vastausta jäi hankinta/osto.

Kolmannessa kysymyksessä selvitettiin eri ympäristöjärjestelmään liittyvien käytänteiden käyttöönottoa. Selvitettäviä käytänteitä olivat: Kirjallinen ympäristöpolitiikka, työntekijöiden ympäristökoulutukset, ulkoiset ympäristöauditoinnit, sisäiset ympäristöauditoinnit, ympäristölaskentatoimi, julkinen ympäristöraportti, ympäristösuojelun mittarit/tavoitteet ja muut merkittävät käytännöt (mitkä?). Jokaisen käytänteen kohdalla oli mahdollista vastata kyllä, ei tai tulossa lähitulevaisuudessa. Tämän tutkielman kannalta mielenkiintoisinta oli saada tietää, kuinka monella yhtiöllä on käytössä sisäinen tai ulkoinen ympäristöauditointi. Sisäinen auditointi on käytössä 59:lla (66 %) vastaajista ja vastaavasti ei ole käytössä 30:lla (34 %). Ulkoinen auditointi oli käytössä 57:lla (65 %) vastaajista ja vastaavasti ei ollut käytössä 31:lla (35 %) vastaajista. Ympäristöauditointi tulisi olla käytössä kaikissa yhtiöissä, joilla on ympäristöjärjestelmä. Kuitenkin ympäristöjärjestelmän kertoi ottaneensa käyttöön vain 55 kappaletta ja kuudella käyttöönotto oli vielä kesken eli osa käyttöönottavista luultavammin toteutti jo ympäristöauditointia. Käytänteistä eniten käytössä olivat kirjallinen ympäristöpolitiikka (73 %) ja ympäristösuojelun mittarit/tavoitteet. Vähintään käytössä oleva käytänteitä oli ympäristölaskentatoimi (käytössä 21 %). Työntekijöiden ympäristökoulutus oli käytössä 59 %:lla yrityksistä, mutta mielenkiintoista oli, että 8% yrityksistä kertoi myös ottavan sen lähitulevaisuudessa käyttöönsä. Muissa käytänteissä lähitulevaisuuden käyttöönottoprosentit olivat huomattavasti pienempiä. Muita käytänteitä kertoi käyttävänsä 10 % vastaajista, jotka kertoivat käytänteiden olevan mm. ympäristöbonus ja energiatehokkuusjärjestelmät.

Neljännellä kysymyksellä selvitettiin, onko yhtiö ottanut ympäristöjärjestelmän käyttöönsä. Vastauksia saatiin yhteensä 89, joista 55 (62 %) vastaajista kertoi ottaneensa ympäristöjärjestelmän käyttöönsä, 6 kappaletta (7 %) vastaajista kertoi käyttöönoton olevan vielä kesken ja loput 28 (31 %) vastaajista ei ole ottanut ympäristöjärjestelmää käyttöönsä. Tämä kysymys oli myös tutkielman analysoinnin kannalta merkittävä kysymys, sillä se otettiin osaksi analyysiä. Testausmenetelmän (logistinen regressioanalyysi) vuoksi ympäristöjärjestelmän käyttäjät ja ne yritykset, joilla se on vielä kesken, yhdistettiin samaksi. Näin ollen 69 % on joko käyttöönottanut tai ottamassa ympäristöjärjestelmän käyttöön ja 31 % ei.

Tutkielman teoriaosiossa on käsitelty kahta ympäristöjärjestelmäsertifiointia, EMAS ja ISO 14001, tarkemmin. Siksi tutkielman kyselyssä haluttiin viidennessä kysymyksessä selvittää mielenkiinnon vuoksi, kuinka monella vastaajista on mahdollisesti jompikumpi näistä tai joku muu sertifikaatti ympäristöjärjestelmälle. Vastauksia tähän kysymykseen saatiin yhteensä 61 kappaletta. Valtaosa näistä vastaajista eli 51 kappaletta (84 %) kertoi ympäristöjärjestelmänsä olevan ISO 14001 -sertifioitu. Vain yhdellä oli EMAS -sertifioitu ympäristöjärjestelmä ja 10 vastaajista (16 %) vastasi jonkun muun. Avoimeen kenttään vastaajat olivat kertoneet käyttävänsä muun muassa Ekokompassia, omaa sisäistä järjestelmää, ISO 9001, ISO 50001 tai Green Officea.

Kyselylomakkeen kuudennessa kysymyksessä selvitettiin tämä tutkielman kannalta merkittävää kysymystä – kysymyksessä selvitettiin eri sidosryhmien heikentävää tai edistävää vaikutusta ympäristövastuuseen liittyvissä kysymyksissä. Likertin asteikko on tavallisesti 4- tai 5-portainen (Heikkilä 2010: 53), mutta tässä tutkielmassa päädyttiin yksitoistaportaiseen.

Vastaajille numerointi on selventävistä syistä -5:sta nollan kautta +5:een, mutta lisäksi -5, 0 ja +5 avattiin kirjallisesti. Vastaukset numeroidaan kuitenkin tilasto-ohjelmassa 1-11, jotta tulkinta on näin loogisesti helpompaa (Heikkilä 2010: 54). Tällöin 1=Erittäin heikentävä ja 11= Erittäin edistävä. Jos kysymykseen vastaavalla yrityksellä ei ole ympäristöauditointia käytössä, sitä pyydettiin antamaan arvio, miten eri sidosryhmät mahdollisesti vaikuttaisivat ympäristöauditointien käyttöön. Näin saatiin laajempi käsitys siitä, miten sidosryhmät vaikuttavat ympäristötoimiin ja -auditointiin.

Tutkittavat sidosryhmät on etukäteen valikoitu Darnallin ym. (2009) tutkimuksen mukaan, ja toimivat tämänkin tutkielman hypoteeseissa - sisäiset, arvoketjusidonnaiset ja lakisäätteiset sidosryhmät. Kyselyssä sidosryhmät oli kuitenkin avattu tarkemmin seuraavasti: Kansalliset viranomaiset (esim. hallitus, valtio, ELY), kansainväliset viranomaiset (esim. EU), emoyhtiön linjaus, kotitalousasiakkaat, yritysasiakkaat, tavaroiden ja palveluiden toimittajat ja alihankkijat, osakkeenomistajat ja muut sijoittajat, pankit ja muut luotottajat, yrityksemme johtohenkilöt, yrityksemme työntekijät,

ammattiyhdistykset, ympäristöjärjestöt ja muut ryhmät/organisaatiot (mitkä?).
Analysointivaiheessa sidosryhmät jaoteltiin kolmeen hypoteesien mukaiseen ryhmään seuraavasti:

Sisäiset sidosryhmät:

emoyhtiön linjaus, yrityksen työntekijät, osakkeenomistajat ja muut sijoittajat, yrityksen johtohenkilöt

Arvoketjusidonnaiset:

kotitalous, yritysasiakkaat, tavaroiden ja palveluiden toimittajat

Lainsäädännölliset:

kansalliset viranomaiset, kansainväliset viranomaiset, pankit ja muut luotottajat, ammattiyhdistykset, ympäristöjärjestöt

	-5	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4	5	X
Kansalliset viranomaiset (esim. hallitus, valtio, ELY)	0 %	0 %	0 %	1,14 %	0 %	17,05 %	4,55 %	11,36 %	21,59 %	23,86 %	20,45 %	0 %
Kansainväliset viranomaiset (esim. EU)	0 %	0 %	1,14 %	1,14 %	1,14 %	14,77 %	7,95 %	12,50 %	22,73 %	21,59 %	17,05 %	0 %
Emoyhtiön linjaus	1,14 %	0 %	0 %	0 %	0 %	12,50 %	1,14 %	3,41 %	12,50 %	25 %	27,27 %	17,05 %
Kotitalousasiakkaat	2,27 %	0 %	1,14 %	1,14 %	0 %	22,73 %	13,64 %	11,36 %	17,05 %	7,95 %	10,23 %	12,50 %
Yritysasiakkaat	2,27 %	0 %	1,14 %	0 %	0 %	1,14 %	4,55 %	12,50 %	27,27 %	25 %	23,86 %	2,27 %
Tavaroiden ja palveluiden toimittajat ja alihankkijat	1,14 %	0 %	1,14 %	1,14 %	3,41 %	17,05 %	14,77 %	15,91 %	23,86 %	11,36 %	7,95 %	1,14 %
Osakkeenomistajat ja muut sijoittajat	1,14 %	0 %	0 %	0 %	1,14 %	13,64 %	7,95 %	13,64 %	17,05 %	15,91 %	22,73 %	6,82 %
Pankit ja muut luotottajat	1,14 %	1,14 %	0 %	2,27 %	3,41 %	35,23 %	15,91 %	9,09 %	13,64 %	7,95 %	3,41 %	6,82 %
Yrityksemme johtohenkilöt	0 %	0 %	0 %	0 %	1,14 %	1,14 %	2,27 %	12,50 %	12,50 %	30,68 %	39,77 %	0 %
Yrityksemme työntekijät	0 %	1,14 %	0 %	0 %	1,14 %	2,27 %	11,36 %	21,59 %	23,86 %	22,73 %	15,91 %	0 %
Ammattiyhdistykset	1,14 %	1,14 %	2,27 %	6,82 %	2,27 %	42,05 %	13,64 %	11,36 %	7,95 %	3,41 %	2,27 %	4,55 %
Ympäristöjärjestöt	0 %	0 %	0 %	2,27 %	0 %	25 %	19,32 %	17,05 %	15,91 %	12,50 %	4,55 %	2,27 %
Muut ryhmät/organisaatiot (Mitkä?)	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	6,82 %	1,14 %	0 %	3,41 %	2,27 %	0 %	7,95 %

Taulukko 3. Vastausjakauma

Vastauksien mukaan (taulukko 3.) kaikkia mainittuja sidosryhmiä pidettiin pääasiassa edistävänä tekijöinä ympäristövastuuseen liittyvissä asioissa. Kaikista edistävimpänä sidosryhmänä pidettiin yrityksen johtohenkilöitä, jotka kuuluvat jaossa sisäisiin sidosryhmiin. Vastanneista 40 % oli sitä mieltä, että yrityksen johto edistää erittäin paljon (+5) ympäristövastuuseen liittyviä asioita. Myös emoyhtiön linjauksella (27 %) ja osakkeenomistajilla tai sijoittajilla (22 %) nähtiin olevan erittäin edistävä (+5) vaikutus käytäntöihin.

Kyselylomakkeen lopussa oli vielä kaksi kysymystä: toisessa kysyttiin yrityksen toimialaa ja toisessa yrityksen liikevaihtoa. Toimialaa kysyttäessä ei haluttu avointa

kohtaa, sillä uskottiin vastaajien muutoin mieluummin täyttävän sen, siksi vaihtoehdot olivat seuraavat: Öljy ja kaasu, perusteollisuus, teollisuustuotteet ja -palvelut, kulutustavarat, terveydenhuolto, kulutuspalvelut, tietoliikennepalvelut, yleishyödylliset palvelut, rahoitus ja teknologia. Vastaajien yrityksistä kolmasosa eli 33 % oli teollisuustuotteiden ja -palveluiden tarjoajia. Seuraavaksi eniten vastaajia oli perusteollisuudesta (14 %), yleishyödyllisistä palveluista (13 %), teknologian toimialalta (12 %) ja kulutustavaroita valmistavia toimijoita oli 9 %. Lopuilta toimialoilta vastaajia oli 1-7 %. Vastaajia tähän kysymykseen oli kaiken kaikkiaan 86. Yritysten liikevaihdot vaihtelivat suuresti, 2 miljoonasta eurosta 10,5 miljardiin euroon.

5.3. Tilastollinen menetelmä – logistinen regressioanalyysi

Regressioanalyysi on tilastollinen menetelmä, jolla haetaan selitettävien (riippumattomien) muuttujien yhdistelmää, kun ennustetaan yhtä selitettävää (riippuvaa) muuttujaa (Heikkilä 2010: 236). Lähtökohtana regressioanalyysille ovat välimatka- ja suhdeasteikon tasoiset muuttujat, mutta myös järjestys- ja nominaaliasteikolliset muuttujat kelpaavat, kunhan niistä muodostetaan dummy-muuttujat. Tämän tutkielman riippuvana muuttujana oli kyselyn neljännestä kysymyksestä saadut vastaukset: Onko yrityksenne ottanut käyttöön ympäristöjärjestelmän? Vastausvaihtoehdot ”kyllä”, ”kesken” ja ”ei” ovat nominaaliasteikon muuttujia. Riippumattomina muuttujina taas oli kysymyksen kuusi eri sidosryhmät, joiden vaikutusta kysyttiin Likertin asteikolla. Likertin asteikko on järjestysasteikko (Heikkilä 2010: 53). Kummankin kysymyksen vastauksista muodostettiin dummy-muuttujat ennen analyysia.

Teoreettisen viitekehyksen ja esikuvatutkimuksen perusteella osataan valita malliksi logistinen regressioanalyysi. Logistisen regressiomallin kaava näyttää hieman monimutkaisemmalta kuin perinteisen regressiomallin. Logistisen regressioanalyysin perustana on kuten perinteisen regressioanalyysin perustana, että kukin malliin mukaan tuleva muuttuja saa painokertoimen β (beeta). Kun painokertoimilla painotetut muuttujat lasketaan yhteen ja lisätään vakio, päästään lähelle selitettävän muuttujan arvoa. Logistisessa regressiossa vaan ei selitetä muuttujaa vaan logaritmia. Perinteisessä

regressioanalyysissä käytetään parhaan mahdollisen mallin etsimisessä pienimmän neliösumman menetelmää, kun taas logistisessa regressioanalyysissä käytetään suurimman uskottavuuden (maximum-likelihood) -menetelmää. (Metsämuuronen 2006: 673-674.) Analyysi suoritettiin IBM SPSS Statistics 26 -ohjelmistolla.

Ennen analyysiin ryhtymistä on kuitenkin syytä herkistellä aineistoa ja tutkia mallin hyvyyttä (Heikkilä 2010: 237). Mallin hyvyyttä voidaan tutkia kahdella tavalla SPSS-ohjelmiston avulla: luokittelutaulukolla ja estimoituja todennäköisyyksiä kuvaavalla taulukolla (Metsämuuronen 2006: 677). Tässä tutkielmassa hyödynnettävän mallin hyvyyttä suhteessa aineistoon on arvioitu muutamalla tunnusluvulla, joista yksi on likelihood, joka kuvaa mallin ja havaitun suhdetta. Mitä pienempi -2 Log likelihood on, sitä paremmin ennuste vastaa havaittua arvoa.

Likelihood-arvoa hyödyntäviä tunnuslukuja Cox & Snell R^2 ja Nagelkerke R^2 hyödynnettiin myös tutkimuksen mallin hyvyyden arvioinnissa. Näiden tunnuslukujen mukaan voidaan arvioida mallin selityskykyä. Tämän tutkielman mallin selityskyky on erittäin heikko, Cox & Snell R^2 mukaan vain 0,4 % ja Nagelkerke R^2 mukaan vain 0,5 %.

Hosmerin ja Lemeshown testillä mitataan, kuinka hyvin arvot luokittevat oikeisiin kategorioihin. Mikäli testin p-arvo (sig.) on pienempi kuin 0.05, malli on huono. (Metsämuuronen 2006: 687.) Tämän tutkielman malli itsessään on Hosmerin ja Lemeshown testillä mitattuna hyvä (sig = 0.489).

Hosmer & Lemeshown testi

Chi-square	df	Sig.
7,447	8	0,489

Hosmer & Lemeshow -luokittelutaulukko

	Käyttöönotto = Ei		Käyttöönotto = Kyllä		Total
	Observed	Expected	Observed	Expected	
1	8	9,24	18	16,76	26
2	9	9,11	18	17,89	27
3	14	8,82	13	18,18	27
4	7	8,30	19	17,70	26
5	5	8,08	21	17,92	26
6	9	8,18	18	18,82	27
7	9	7,68	17	18,32	26
8	7	7,47	19	18,53	26
9	6	6,93	19	18,07	25
10	7	7,20	21	20,80	28

Taulukko 4. Hosmer & Lemeshown testi ja luokittelutaulukko

Yllä olevasta luokittelutaulukosta (Taulukko 4.) nähdään, että sen lisäksi, että Hosmer & Lemeshown testi antoi hyvän arvon, myös malli kykeni ennustamaan onnistuneesti, onko ympäristöjärjestelmä käyttöön otettu vai ei.

5.4. Reliabiliteetti ja validiteetti

Tieteellisen tutkimuksen keskeisiä tunnusmerkkejä ovat sen luotettavuus, pätevyys ja toistettavuus. Tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan mm. reliabiliteetilla. Luotettava tutkimus mittaa sitä sen oli tarkoituskin mitata, se ei sisällä systemaattisia virheitä ja sen antamat tulokset ovat keskimäärin oikeita. Mitattavat käsitteet ja muuttujat tulee arvioida tarkasti etukäteen, sillä jälkikäteen arviointi voi olla haastavaa. Mittauksen jälkeen reliabiliteettia voidaan kuitenkin tarkastella, esimerkiksi SPSS-ohjelman Cronbachin kertoimella. Reliabiliteettikerroin on välillä 0–1, eikä sille voida antaa yksiselitteisesti tavoitearvoa. Sen kuitenkin toivotaan olevan yli 0,7. Tosin monesti joudutaan tyytymään myös heikompiin kertoimen arvoihin. (Heikkilä 2014: 29–30.) Tämän tutkielman osalta Cronbachin kerroin oli 0,4. Tämänkin tutkielman osalta joudutaan siis tyytymään heikompaan kertoimeen.

Tämän tutkielman reliabiliteettia ja validiteettia pyrittiin varmistamaan muokkaamalla kyselylomake mahdollisimman selkeään ja ymmärrettävään muotoon. Kyselylomake lähetettiin useammalle koehenkilölle täytettäväksi ennen kuin se lähetettiin tutkielman kohteena oleville yrityksille, jotta varmistuttiin kyselylomakkeen ymmärrettävyydestä, selkeydestä ja helposta täytettävyydestä.

Jälkikäteen tarkasteltuna kyselylomaketta olisi voinut muokata vieläkin yksinkertaisemmaksi, jotta analysointivaiheessa dummy-muuttujien asettaminen olisi ollut entistä yksinkertaisempaa. Lisäksi avoimien kohtien sijaan on aina parempi, kun vastaaja joutuu valitsemaan jonkun ennalta määritellyistä vastausvaihtoehdoista. Avoimien vastauksien jäädessä pois, voitaisiin ennalta määrättyjä vastausvaihtoehtoja lisätä niin, että varmasti jokaiselle vastaajalle löytyy sopiva vastausvaihtoehto. Aineiston analysointi helpottuu ilman avoimia vastauksia.

6. TULOKSET

Tässä luvussa analysoidaan tämän tutkielman tulokset. Seuraavassa kappaleessa on kuvailtu aineistoa erinäisten testien avulla ja esitelty myös frekvenssitaulukot eri sidosryhmien vastauksista. Tämän luvun toisessa kappaleessa on aineiston hyvyyden testauksen jälkeen testattu itse hypoteesit hyödyntäen regressioanalyysia.

Odotettavissa olevien tuloksien arvioidaan kulkevan linjassa Darnallin ym. (2009) tutkimuksen kanssa. Heidän tutkimuksessaan neljä hypoteesia oli muodostettu samaan malliin kuin tässä tutkielmassa:

H₁ Sisäiset sidosryhmät vaikuttavat positiivisesti organisaation käyttämään ympäristöauditointiin.

H₂ Lainsäädännölliset sidosryhmät vaikuttavat positiivisesti organisaation käyttämään ympäristöauditointiin.

H₃ Yhteiskunnalliset sidosryhmät vaikuttavat positiivisesti organisaation käyttämään ympäristöauditointiin.

H₄ Arvoketjusidonnaiset sidosryhmät vaikuttavat positiivisesti organisaation käyttämään ympäristöauditointiin.

Darnallin ym. (2009) tutkimuksen hypoteesit 1, 2 ja 4 saivat tukea eli sisäisillä, lainsäädännöllisillä ja arvoketjusidonnaisilla sidosryhmillä nähtiin olevan positiivinen vaikutus ympäristöauditointien käyttöön. Hypoteesi 3 ei saanut tutkimuksessa vahvistusta ja se hylättiin.

Tämän tutkielman odotetaan seuraavan Darnallin ym. (2009) tutkimusta, vaikkakin aineisto on kerätty eri kyselylomakkeella, otoskoko on huomattavasti pienempi ja maantieteellinen rajaus koskettaa vain Suomea. Vastauksia tarkastellessa saatiin

vahvistusta sille, että sidosryhmät vaikuttavat vahvasti yrityksiin ja täten yritykset myös oletettavasti ottavat ympäristöjärjestelmiä käyttöönsä edistääkseen vaatimuksiin vastaamista.

6.1. Aineiston kuvailu

Sidosryhmien vaikutusta selvitettiin sidosryhmäkohtaisesti, jotka analysointivaiheessa sidosryhmät jaoteltiin kolmeen hypoteesien mukaiseen ryhmään seuraavasti:

Sisäiset sidosryhmät:

emoyhtiön linjaus, yrityksen työntekijät (88), osakkeenomistajat ja muut sijoittajat (88), yrityksen johtohenkilöt (88)

Arvoketjusidonnaiset:

kotitalousasiakkaat (88), yritysasiakkaat (88), tavaroiden ja palveluiden toimittajat (88)

Lainsäädännölliset:

kansalliset viranomaiset (88), kansainväliset viranomaiset (88), pankit ja muut luotottajat (88), ammattiyhdistykset (88), ympäristöjärjestöt (87)

Sidosryhmien yhdistelyn myötä otoksen koko on erikokoinen kaikissa sidosryhmissä ja sen myötä hypoteeseissa: lainsäädännöllisten sidosryhmien vaikutukseen saatiin 439 vastausta, kun taas sisäisten 352 ja arvoketjusidonnaisten 264. Sidosryhmäkohtaiset vastaajamäärät on esitetty suluissa. Alla on esitetty frekvenssitaulukot (Taulukot 5, 6 ja 7.), joista ilmenee vastausmäärät ja -osuudet. Jokaisen sidosryhmän kohdalla vastauksia tuli merkittävästi enemmän edistävälle puolelle.

Läkisääteiset sidosryhmät

	Frekvenssi	Prosenttimäärä		Kumulatiivinen prosenttiyksikkö
-5 Erittäin heikentävä	2	0,5 %	0,5	0,5
-4	2	0,5 %	0,5	0,9
-3	3	0,7 %	0,7	1,6
-2	12	2,7 %	2,7	4,3
-1	6	1,4 %	1,4	5,7
0 Neutraali	130	29,6 %	29,6	35,4
1	54	12,3 %	12,3	47,7
2	54	12,3 %	12,3	60,0
3	72	16,4 %	16,4	76,4
4	62	14,1 %	14,1	90,5
5 Erittäin edistävä	42	9,5 %	9,6	100,0
Yhteensä	439	99,8 %	100,0	

Taulukko 5. Frekvenssitaulukko - Läkisääteiset sidosryhmät

Sisäiset sidosryhmät

	Frekvenssi	Prosenttimäärä		Kumulatiivinen prosenttiyksikkö
-5 Erittäin heikentävä	2	0,6 %	0,6	0,6
-4	1	0,3 %	0,3	0,9
-3	0	0,0 %	0,0	0,9
-2	0	0,0 %	0,0	0,9
-1	3	0,9 %	0,9	1,8
0 Neutraali	47	7,4 %	13,4	15,2
1	20	5,7 %	5,7	20,8
2	45	12,8 %	12,8	33,6
3	58	16,5 %	16,5	50,1
4	83	23,6 %	23,6	73,7
5 Erittäin edistävä	93	26,4 %	26,4	100,0
Yhteensä	352	100,0 %	100,0	

Taulukko 6. Frekvenssitaulukko - Sisäiset sidosryhmät

Arvoketjusidonnaiset sidosryhmät

	Frekvenssi	Prosenttimäärä		Kumulatiivinen prosenttiyksikkö
-5 Erittäin heikentävä	5	1,9 %	1,9	1,9
-4	0	0,0 %	0,0	1,9
-3	3	1,1 %	1,1	3,0
-2	2	0,8 %	0,8	3,8
-1	3	1,1 %	1,1	4,9
0 Neutraali	51	19,3 %	19,3	24,2
1	29	11,0 %	11,0	35,2
2	35	13,3 %	13,3	48,5
3	60	22,7 %	22,7	71,2
4	39	14,8 %	14,8	86,0
5 Erittäin edistävä	37	14,0 %	14,0	100,0
Yhteensä	264	100,0 %	100,0	

Taulukko 7. Frekvenssitaulukko - Arvoketjusidonnaiset sidosryhmät

Alla oleva taulukko havaintojen alkuperäisestä luokittelusta (Taulukko 8.) esittää, kuinka hyvin pelkkä vakio-termi ennustaa muuttujaa (Käyttöönotto; Kyllä=1, Ei =0). Kaikki ympäristöjärjestelmän käyttöönotaneet luokittevat oikein (Percentage Correct 100 %), mutta yksikään ympäristöjärjestelmän käyttöönottamattomista ei luokitu oikein (Percentage Correct 0 %).

		Predicted		Percentage Correct
		Käyttöönotto		
		Ei	Kyllä	
Käyttöönotto	Ei	0	81	0 %
	Kyllä	0	183	100 %
Overall Percentage				69 %

Taulukko 8. Taulukko havaintojen alkuperäisestä luokittelusta

Omnibus Tests of Model Coefficients -testin avulla testattiin muuttujien yhdessä muodostavaa tilastollista merkitsevyyttä. Mallin selitysaste $p=0,797$, jonka myötä muuttujat (lakisääteiset, arvoketjusidonnaiset ja sisäiset sidosryhmät) eivät kuitenkaan

yhdessä muodosta tilastollisesti merkittävää mallia. Lisäksi jo aiemmassa luvussa regressioanalyysin yhteydessä käsiteltyjen Cox & Snell R^2 - ja Naglekerke R^2 -testien tuloksista näemme, että mallin selitysaste on hyvin pienehkö. Muuttujien avulla voidaan selittää vain 0,4–0,5 % (Cox & Snell $R^2 = 0,004$, Nagelkerke $R^2 = 0,005$) ympäristöjärjestelmän käyttöönoton vaihtelusta.

Logistinen regressioanalyysi -luvun yhteydessä kuitenkin totesimme, että Hosmer ja Lemeshow testi kuitenkin osoitti, että käyttämä malli itsessään on hyvä. Luokittelutaulukossa (Classification Table) ei kuitenkaan edelleenkään yksikään ympäristöjärjestelmän käyttöönottamatta jättäneistä luokitui oikein. Yksi syy tälle voi olla se, että muuttujat eivät ole selittäjinä tasavertaisia, kuten malli olettaa (Metsämuuronen 2006: 688).

6.2. Hypoteesien testaus

Aineiston soveltuvuutta testattiin aiemmin muun muassa Cox & Snellin, Nagelkerken sekä Hosmer & Lemeshow testeillä. Kyseiset testit vahvistivat, että malli itsessään on hyvä aineiston testaamiseen regressioanalyysillä, mutta muuttujien avulla voidaan selittää vain hyvin pieni prosentti (0,5 %) ympäristöjärjestelmän käyttöönotosta. Liitteissä (Liite 4) on esitetty kaikki SPSS-ohjelmasta saadut testien ja analyysin tulokset.

Itse hypoteesien testauksen analyysi on esitetty alla olevassa taulukossa (taulukko 9.).

Hypoteesien testaus

	B	S.E.	Wald	Sig. = p	Exp(B)
Lakisääteiset	-0,041	0,069	0,352	0,553	0,960
Sisäiset	0,035	0,071	0,248	0,619	1,036
Arvoketjusidonnaiset	-0,045	0,068	0,444	0,505	0,956
Constant	1,205	0,867	1,933	0,164	3,335

Taulukko 9. Hypoteesien testaus

B vastaa tavallisen regressioanalyysin regressiokerrointa. Regressiokertoimia vastaavat testit perustuvat Waldin testisuureeseen, joka saadaan jakamalla kerroin (B) keskivirheellään (S.E.) ja korottamalla ko. osamäärä toiseen potenssiin (KvantiMOTV 2014). Positiivinen kerroin lisää riippuvan muuttujan todennäköisyyttä, negatiivinen vähentää. Tämän mukaan siis vain sisäisten sidosryhmien vaikutus lisää 3,5%:lla ympäristöjärjestelmän ja siten ympäristöauditointien käyttöä. Arvoketjusidonnaisten sidosryhmien vaikutus vähentää 4,5 %:lla ja lakisääteisten sidosryhmien vaikutus vähentää 4,1 %:lla. Samalla voidaan kuitenkin todeta, että mitä pienempi Sig. on, sitä merkitsevämpi sen vaikutus. Sig. esittää Waldin-testisuureen arvoa vastaavan p-arvon, joka on merkitsevä, kun $p < 0,05$. Sig. on jokaisen muuttujan kohdalla korkea, joten minkään sidosryhmän vaikutusta ei voida kuitenkaan pitää tilastollisesti merkitseväenä. Malli on siis näiltä osin huono, sillä se ei kykene todellisuudessa selittämään eri sidosryhmien vaikutusta ympäristöauditointien käyttöön.

Exp(B) sarake kertoo todennäköisyyden, jolla riippuva muuttuja saa arvon 1 (Kyllä = ympäristöjärjestelmä ja -auditointi otetaan käyttöön). Esimerkiksi sisäisen sidosryhmän vaikutuksen (asteikko 1-11) arvon noustessa yhdellä, ympäristöauditointien käyttöönoton todennäköisyys lisääntyy 1,036-kertaiseksi eli toisin sanoen kasvaa 3,6 %. Arvoketjusidonnaisen sidosryhmän vaikutuksen noustessa yhdellä ympäristöauditointien käyttöönotto lisääntyy 0,956-kertaisesti. Lakisääteisten sidosryhmien vaikutuksen arvon noustessa yhdellä lisää ympäristöauditointien käyttöä 0,96-kertaisesti. Todellisuudessa tämän testin mukaan siis arvoketjusidonnaisten ja lakisääteisten sidosryhmien vaikutus laskee todennäköisyyttä käyttöönottaa ympäristöjärjestelmä ja -auditointi. Tilastollisesti tälläkään tuloksella ei kuitenkaan ole merkitsevyyttä, sillä p on yli merkitsevyysrajan.

Esikuvatutkimuksen mukaisesti (Darnall ym. 2009) suomalaisella aineistolla voidaan todeta, että sisäisten sidosryhmillä on positiivinen vaikutus yritysten ympäristöauditointien käyttöön. Samassa todetaan, että sisäisten sidosryhmien vaikutus ei ole tilastollisesti merkitsevä ($p=0,619$, jotta merkitsevä pitäisi olla $p < 0,05$) tekijä ympäristöauditointien käyttöön tämän tutkielman kerätyllä aineistolla eikä siksi H_1 voida hyväksyä. Näin ollen H_1 *Sisäiset sidosryhmät vaikuttavat positiivisesti yrityksen ympäristöauditointien käyttöön* hylätään.

Esikuvatutkimuksen vastaisesti, jossa nähtiin, että arvoketjusidonnaisilla sidosryhmillä on positiivinen vaikutus, todetaan, että suomalaisella aineistolla tulos oli päinvastainen. Arvoketjusidonnaisten sidosryhmien vaikutuksella ei nähdä olevan ympäristöauditointeja lisäävää vaikutusta, sillä $B = -0,045$ eli arvoketjusidonnaisten sidosryhmien vaikutus vähentää 4,5 %:lla todennäköisyyttä käyttää ympäristöauditointeja. Myöskään arvoketjusidonnaisten sidosryhmien vaikutus ei ole tilastollisesti merkittävä, sillä $p = 0,505$. Näin ollen, *H₂ Arvoketjusidonnaiset sidosryhmät vaikuttavat positiivisesti yrityksen ympäristöauditointien käyttöön hylätään.*

Lakisääteisten sidosryhmien vaikutus yrityksen ympäristöauditointien käyttöön ei myöskään saanut vahvistusta, vaan lakisääteisten sidosryhmien vaikutuksen nähtiin heikentävän yrityksen ympäristöauditointien käyttöä 4,1 %:lla. Myöskään lakisääteisten sidosryhmien vaikutus ei ollut tilastollisesti merkittävä muuttuja ($p = 0,553$) eikä sitä näin ollen kuitenkaan voida käyttää tilastollisena ympäristöauditointien käyttöönoton selittäjänä. Näin ollen *H₃ Lainsäädännölliset sidosryhmät vaikuttavat positiivisesti yrityksen ympäristöauditointien käyttöön hylätään.*

Malli ei kyennyt arvioimaan sidosryhmien vaikutusta yrityksen ympäristöauditointien käyttöön tilastollisesti merkittävästi, eivätkä mallin oletukset ole päteviä. Regressioanalyysi itsessään nähdään mallina sopivana, mutta analyysit eivät osoittaneet tilastollisesti merkitseviä tuloksia minkään kolmen hypoteesin osalta.

7. YHTEENVETO

Tässä luvussa esitetään tutkielman tulosten johtopäätökset sekä verrataan näitä aikaisempien tutkimuksien tutkimustuloksiin. Tämän luvun viimeisessä kappaleessa lopussa on esitetty mielenkiintoisia jatkotutkimusmahdollisuuksia.

Aiemmin toteutetun esikuvatutkimuksen (Darnall ym. 2009) perusteella on muodostettu kolme hypoteesia sidosryhmien vaikutuksesta ympäristöauditointien käyttöönottoon. Tässä tutkielmassa aiemmin esitetyt tulokset ovat vastakkaisia esikuvatutkimukseen nähden, sillä tutkimustuloksilla ei ollut tilastollisesti merkittävää riippuvaisuutta.

Esikuvatutkimuksessa (Darnall ym. 2009) sidosryhmät oli jaoteltu neljäksi ryhmäksi - tässä tutkielmassa käytettyjen sidosryhmien lisäksi neljäntenä sidosryhmänä oli käytetty yhteiskunnallisia sidosryhmiä. Darnall ym. (2009) jakoi ympäristöauditoinnit tutkimuksessaan sisäiseen ja ulkoiseen ympäristöauditointiin. Tässä tutkielmassa selvitettiin myös erikseen, kumpi ympäristöauditoinneista on käytössä, mutta analysointivaiheessa itse ympäristöauditointityypillä ei tässä tutkielmassa ollut merkitystä. Esikuvatutkimuksessa neljästä sidosryhmiin liittyvistä hypoteeseista kolme hyväksyttiin (sisäiset, arvoketjusidonnaiset ja lainsäädännölliset sidosryhmät), mutta yhteiskunnallisiin sidosryhmiin liittyvä hypoteesi hylättiin.

Darnallin ym. (2009) tutkimuksen perusteella sisäisten sidosryhmien vaikutus ympäristöauditointeihin sai erityisen vahvaa näyttöä - tutkimuksen mukaan sisäisten sidosryhmien vaikutuksen kasvu lisää 64 %:lla ympäristöauditointien implementointia organisaatioissa. Darnall ym. (2010) tutki vuotta myöhemmin samalla aineistolla yrityksen koon vaikutusta - niin pienissä että suuremmissa yrityksissä tulos oli sama: sisäisten sidosryhmien paine lisää yritysten ympäristöauditointien käyttöä 17,9 %:lla.

Darnallin ym. (2009) tutkimuksessa arvoketjusidonnaisten sidosryhmien vaikutuksen kasvu lisäsi ympäristöauditointien implementointia yrityksissä 21,3 %. Vuotta myöhemmin toteutetussa tutkimuksessa (Darnall ym. 2010) arvoketjuun kuuluvan

sidosryhmän paine kasvattaa ensimmäiseen neljännekseen kokonsa perusteella kuuluvaa yritystä ympäristökäytäntöjen käyttöön 13,8 %:lla, kun taas viimeiseen neljännekseen kokonsa perusteella kuuluvaa yritystä vain 1,6 %:lla.

Lakisäateisten sidosryhmien vaikutus kasvatti ympäristöauditointien määrää 34,3 % Darnallin ym. (2009) tutkimuksen mukaan. Pienemmissä yrityksissä lainsäädännöllisten sidosryhmien vaikutus kasvatti ympäristöauditointien määrää 18,4 %:n todennäköisyydellä ja suuremmissa 19,5 %:n todennäköisyydellä (Darnall ym. 2010).

Darnallin ym. (2009) tutkimuksessa aineistona käytettiin OECD:n keräämää dataa vuodelta 2003, ja kyselyyn oli vastannut 4 186 laitospäällikköä Kanadasta, Ranskasta, Saksasta, Unkarista, Japanista, Norjasta ja Yhdysvalloista. Tämän tutkielman aineisto kerättiin vuonna 2019 88:lta Suomessa toimivalta yritykseltä.

Tämän tutkielman tulokset olivat poikkeavia aiempiin tutkimuksiin nähden. Logistisella regressiolla testattiin tässä tutkielmassa kerätty aineisto ja vain yksi esikuvatutkimuksen hypoteeseista olisi voitu hyväksyä suomalaisella datalla, jos tilastollinen merkitsevyys olisi ollut parempi ($p < 0,05$). Tämän tutkielman hypoteesit jouduttiin kuitenkin kaikki hylkäämään merkitsevyyden ollessa yli merkitsevyyssrajan.

Tutkimuksen tulokset eivät aina välttämättä päde toisessa yhteiskunnassa tai toisena aikana, sillä yhteiskunta on monimuotoinen ja vaihteleva (Heikkilä 2020: 30). OECD:n aineisto on kerätty 16 vuotta aiemmin kuin tässä tutkielmassa kerätty aineisto, lisäksi markkinat ja otos ovat tyystin eri kokoisia. OECD:n data keskittyi myös teollisuusalan yrityksiin, jotka työllistävät yli 50 henkilöä. Tosin tämän tutkielman kyselyn vastaajista yli kolmasosa oli myös teollisuusyrityksissä työskenteleviä henkilöitä. OECD:n aineistoon nähden tämän tutkielman aineisto oli huomattavasti pienempi – OECD:n kyselyyn vastaajia oli yli neljä tuhatta, kun tämän tutkielman kyselyyn vastauksia saatiin 88 kappaletta. Tulosten analysoinnin jälkeen oli syytä miettiä, mikä tai mitkä tekijät olisivat voineet ennustaa käyttöönottoa. Koko olisi saattanut olla yksi tärkeä muuttuja ennustamaan käyttöönottoa, mutta otoksen rajausta tehdessä kaikista pienimmät yritykset valikoitiin pois, sillä niiden ei uskottu käyttävän ympäristöjärjestelmiä tai -auditointeja.

Oletettavasti vaatimukset ja panostukset yritysten ympäristövastuuseen ovat kuitenkin lisääntyneet vuosien saatossa, mutta vielä ei voida sanoa, että ne olisivat itsestäänselvyksiä tai että sidosryhmät olisivat ainoa syy käyttöönottaa ympäristöjärjestelmä.

7.1. Jatkotutkimusmahdollisuudet

Jatkotutkimusta arvioitaessa on syytä arvioida, mikä piirre Suomen markkinoissa aiheuttaa tutkimustulosten eron aikaisempaan tutkimukseen. Tutkimuksen tarkastelua voisi muuttaa myös siten, että sidosryhmien vaikutuksesta ympäristökäytänteiden sijaan tutkittaisiinkin sidosryhmien vaikutusta yritysten todellisiin ympäristötekoihin ja -tuloksiin.

Papagiannakis, Voudouris, Lioukas ja Kassinis (2019: 939–950) tutkivat, mikä ajaa yrityksen motivaatiota sitoutua sen sidosryhmiin ja näiden sidosryhmien vaatimuksiin. Heidän tutkimuksensa mukaan ympäristötuoteinnovaatioita eivät paranna puhtaasti pelkät ympäristöjärjestelmät, vaan sidosryhmien vaatimukset ja sidosryhmien sitoutuminen yhtiöön. Samaa aihetta olisi mielenkiintoista tutkia suomalaisella aineistolla.

LÄHDELUETTELO

- Berman, Shawn L., Andrew C. Wicks, Suresh Kotha & Thomas M. Jones (1999). Does stakeholder orientation matter? The relationship between stakeholder management models and firm financial performance. *Academy of Management Journal* 42:5, 488–506.
- CSTI (Council of Science and Technology Institutes) (1994). Environmental auditing. *CSTI Environmental Information Paper 2*.
- Darnall, Nicole, Inshik Seol & Joseph Sarkis (2009). Perceived stakeholder influences and organizations' use of environmental audits. *Accounting, Organizations and Society* 34:2, 170–187.
- Darnall, Nicole, Irene Henriques & Perry Sadowsky (2010). Adopting Proactive Environmental Strategy: The Influence of Stakeholders and Firm Size. *Journal of Management Studies* 47:6, 1072–1094.
- Ekokompassi.fi (2020). [online] [siteerattu 23.1.2020] Saatavana World Wide Webistä: <<https://ekokompassi.fi/palvelut/seuranta-ja-raportointi>>
- Europa.eu (2019). [online] [siteerattu 23.1.2020] Saatavana World Wide Webistä: <https://ec.europa.eu/environment/emas/emas_registrations/statistics_graphs_en.htm>
- Freeman, Edward R. (1984). *Strategic Management: A Stakeholder Approach*. Marshfield: Pitman Publishing Inc. 276 p. ISBN 0-273-01913-9.
- Gonzalez-Benito, Javier & Oscar Gonzalez-Benito (2008). A study of Determinant Factors of Stakeholder Environmental Pressure Perceived by Industrial Companies. *Business strategy and the Environment* 19:3, 164–181.

- Harmaala, Minna-Maari & Niina Jallinoja (2012). Yritysvastuu ja menestyvä liiketoiminta. Helsinki: Talentum.
- Heikkilä, Tarja (2010). Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy. 317 s. ISBN: 978-951-37-4812-8.
- Heras-Saizarbitoria, Inaki, Kouakou Dogui & Olivier Boiral (2012). Shedding light on ISO 14001 certification audits. *Journal of Cleaner Production* 51:1, 88–98.
- Hillman, Amy J. & Michael A. Hitt (1999). Corporate political strategy formulation: a model of approach participation and strategy decisions. *Academy of Management Review* 24:4, 825–42.
- Hirsjärvi, Sirkka, Pirkko Remes & Paula Sajavaara (2015). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi. 464 s. ISBN: 978-951-31-4836-2.
- Holopainen, Atte, Ella Koivu, Antero Kuuluvainen, Keijo Lappalainen, Matti Mikkola & Keijo Vehmas (2006). *Sisäinen tarkastus*. Helsinki: Tietosanoma. 393 s. ISBN: 951-885-274-X.
- Hörisch, Jacob, Matthew P. Johnson & Stefan Schaltegger (2015). Implementation of Sustainability Management and Company Size: A Knowledge-Based View. *Business Strategy and the Environment* 24, 765–779.
- Ihamäki, Kati (2019). ”Vastuullisuus on talousjohtajan paras kaveri”, uskoo kestävän kehityksen johtamisen konkari. Kauppalehti. [online] [siteerattu 6.2.2020] Saatavana World Wide Webistä: <<https://www.kauppalehti.fi/uutiset/vastuullisuus-on-talousjohtajan-paras-kaveri-uskoo-kestavan-kehityksen-johtamisen-konkari/9389e0f1-5a74-4e22-9142-b3c21a8672f3>>
- Ikram, Muhammad, Amin Mahmoudi, Syed Zulfiqar & Muhammad Mohsin (2019).

Forecasting number of ISO 14001 certifications of selected countries: application of even GM (1,1), DGM, and NDGM models. *Environmental Science and Pollution Research* 26, 12505–12521.

Investopedia 2019. Greenwashing. [online] [siteerattu 27.1.2020] Saatavana World Wide Webistä: <<https://www.investopedia.com/terms/g/greenwashing.asp>>

ISO 14001 – Environmental management systems -excel [online] [siteerattu 1.11.17] Saatavana World Wide Webistä: <<http://isotc.iso.org/livelink/livelink?func=ll&objId=18808772&objAction=browse&viewType=1>>

Kassinis, George & Nikos Vafeas (2006). Stakeholder pressures and environmental performance. *Academy of Management Journal* 49:1, 145–59.

Kock, Carl J., Juan Santalo & Luis Diestre (2012). Corporate Governace and the Environment: What Type of Governance Creates Greener Companies? *Journal of Management Studies* 49:3, 492–514

KvantiMOTV (2014). Logistinen regressioanalyysi. [online] [siteerattu 28.1.2020] <<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/logregressio/harjoitus1.html>>

Metsämuuronen, Jari (2006). Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä 2. Helsinki: International Methelp Ky. 884 s. ISBN-13 978-952-5372-20-5.

Nordea Markets (2018). 10 kysymystä ESG:stä ja vastuullisuuden merkityksestä yritysten riskienhallinnassa. [online] [siteerattu 27.1.2020] Saatavana World Wide Webistä: <<https://nordeamarkets.com/fi/10-kysymysta-esgsta-ja-vastuullisuuden-merkityksesta-yritysten-riskienhallinnassa/>>

Papagiannakis, Giorgos, Irimi Voudouris, Spyros Lioukas & George Kassinis (2019).

Environmental management systems and environmental product innovation: The role of stakeholder engagement. *Business Strategy and the Environment* 28: 939–950.

Perttula, Ville (2020). Kapitalismin uusi aika on hämmäntävää, raadollista ja vaatii yrityksiltä kovaa moraalipohdintaa: ”Ei ole mitään tuskatonta tietä ulos tästä talouselämän muutoksesta”. Kauppalehti. [online] [siteerattu 6.2.2020] Saatavana World Wide Webistä: <<https://www.kauppalehti.fi/uutiset/kapitalismin-uusi-aika-on-hammentavaa-raadollista-ja-vaatii-yrityksilta-kovaa-moraalipohdintaa-ei-ole-mitaan-tuskatonta-tieta-ulos-tasta-talouselaman-muutoksesta/70a960a9-ef67-4583-b972-3fccef1753ea>>

Phillips, Robert (2003). *Stakeholder Theory and Organizational Ethics*. [online] San Francisco: Berrett-Koehler Publishers, inc. 176 p. [siteerattu 2.10.2017] Saatavana World Wide Webistä: <<https://ebookcentral-proquest-com.proxy.uwasa.fi/lib/tritonia-ebooks/detail.action?docID=771691>>

Pohjola, Tuula (2003). *Johda ympäristöasioita tehokkaasti*. Helsinki: Talentum Media Oy. 236 s. ISBN 952-14-0731-X.

Rezaee, Zabihollah & Rick Elam (2000). Emerging ISO 14000 environmental standards: a step by-step implementation guide. *Managerial Auditing Journal* 15/1/2, 60–67.

Ritakallio, Timo (2020). Arvaamattomuudesta tuli uusi normaali. *Chydenius* 2020, 5.

Sahlberg, Sari (2017). Asiantuntija, SFS ry. Sähköpostihaastattelu 1.11.2017.

Salonen, Juha (2019). Maailmanlaajuinen dieselskandaali on tullut Volkswagenille hyvin kalliiksi – Konzernin entinen pääjohtaja joutuu Saksassa oikeuteen päästöhuujauksesta. *Talouselämä*. [online] [siteerattu 27.1.2020] Saatavana World Wide Webistä: <<https://www.talouselama.fi/uutiset/maailmanlaajuinen-diesel-skandaali-on-tullut-volkswagenille-hyvin-kalliiksi-konsernin-entinen-paajohtaja>>

[joutuu-saksassa-oikeuteen-paastohuijauksesta/67ef194e-4443-47f7-9053-ca95196363c6>](https://www.researchgate.net/publication/319636366)

Sarkis, Joseph, Pilar Gonzalez-Torre & Belarmino Adenso-Diaz (2008). Stakeholder pressure and the adaption of environmental practices: The mediating effect of training. *Journal of Operations Management* 28:2, 163–176.

Semkina, Soili (2019). Suomi haluaa EU:lta toimia yritys vastuun edistämiseksi – ”Edistystä ei ole tapahtunut tarpeeksi”. Kauppalehti. [online] [siteerattu 6.2.2020] Saatavana World Wide Webistä: <<https://www.kauppalehti.fi/uutiset/suomi-haluaa-eulta-toimia-yritysvastuun-edistamiseksi-edistysta-ei-ole-tapahtunut-tarpeeksi/b16d9c1d-b894-4e21-a20d-2d0a6d9a2843>>

SFS Kalvosarja oppilaitoksille Suomen standardisoimisliitto SFS ry (2015) [online] [siteerattu 29.9.2017]. Saatavana World Wide Webistä: <<https://docplayer.fi/421022-Johdanto-laadunhallintaan-ja-iso-9000-standardeihin-kalvosarja-oppilaitoksille-suomen-standardisoimisliitto-sfs-ry-2011.html>>

SFS (2015). ISO 14001:2015. [online] [siteerattu 1.10.2017] Saatavana World Wide Webistä:<https://www.sfs.fi/julkaisut_ja_palvelut/tuotteet_valokeilassa/iso_14000_ymparistojohtaminen/iso_14001_2015>

Suoheimo, Pirke (2017). Asiantuntija, Suomen ympäristökeskus SYKE. Sähköpostihaastattelu 4.10.2017.

Suomen standardisoimisliitto SFS: ISO 14000 & ISO 14001 Ympäristöjärjestelmät ja ympäristöauditoinnit (1996).

Suomen standardisoimisliitto SFS: ISO 14010 & ISO 14011 Ympäristöauditointiohjeet (1996).

SYKE Suomen ympäristökeskus. EMAS-järjestelmä ja sen toteuttaminen (päivitetty

2016). [online] [siteerattu 2.10.2017] Saatavana World Wide Webistä:
<[http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Kulutus_ja_tuotanto/
Ymparistojarjestelmat_ja_johtaminen/EMASin_toteuttaminen](http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Kulutus_ja_tuotanto/Ymparistojarjestelmat_ja_johtaminen/EMASin_toteuttaminen)>

Tomperi, Soile (2016). Tilintarkastus Normeista käytäntöön. Helsinki: Edita. 257 s. ISBN 978-951-37-6726-6.

Todea, Nicolae, Ionela Cornelia Stanciu & Ana Maria Joldos (2011). Environmental audit, a possible source for financial auditors. *Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica* 13:1, 66–74.

Vilchez, Vera Ferron, Nicole Darnall & Juan Alberto Aragon Correa (2017). Stakeholder influences on the design of firms' environmental practices. *Journal of Cleaner Production* 142:20, 3370-3381.

Ympäristö.fi (2013). EMAS-järjestelmä ja sen toteuttaminen. [online] Päivitetty 24.10.2013.[siteerattu 30.10.17] Saatavana World Wide Webistä:
<[http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Kulutus_ja_tuotanto/
Ymparistojarjestelmat_ja_johtaminen/EMASin_toteuttaminen](http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Kulutus_ja_tuotanto/Ymparistojarjestelmat_ja_johtaminen/EMASin_toteuttaminen)>

Yrityssuomi.fi (2017). [online] [siteerattu 1.11.2017] Saatavana World Wide Webistä:
<<https://yrityssuomi.fi/ymparistotietoa-a-o>>

WWF.fi (2020). [online] [siteerattu 23.1.2020] Saatavana World Wide Webistä:
<<https://wwf.fi/greenoffice/mika-green-office/>>

LIITTEET

Liite 1. Kysely

Tämä Pro gradu -tutkielma tutkii sidosryhmien merkitystä ympäristöauditointien käyttöönotossa. Ympäristöauditoinnilla tarkoitetaan ympäristöjärjestelmien ympäristösäädösten noudattamisen varmennusta ja tarkastusta.

1.YMPÄRISTÖJOHTAMISJÄRJESTELMÄT JA -TYÖKALUT

1.1 Onko yrityksessänne vähintään yksi henkilö, joka on vastuussa ympäristöasioista?

Kyllä (1) / ei (0)

1.2 Mikä seuraavista vaihtoehtoista kuvaa tämän henkilön tai henkilöiden sijoittumista yrityksenne organisaatiossa?

Ylempi johto (1)

Tuotanto (2)

Taloushallinto/talousoasasto (3)

Ympäristöosasto (tai vastaava) (4)

Ulkoiset suhteet (5)

Markkinointi/myynti (6)

Hankinta/osto (7)

Henkilöstöosasto/HR (8)

Tuotekehitys (9)

Muu (mikä?) (10)

1.3 Mitkä seuraavista käytännöistä ovat käytössä yrityksessänne? (Valitse jokaiselta riviltä yksi kohta.)

Kirjallinen ympäristöpolitiikka kyllä (1) / ei (0) / tulossa lähitulevaisuudessa (2)

Työntekijöiden ympäristökoulutukset kyllä (1) / ei (0) / tulossa lähitulevaisuudessa (2)

Ulkoiset ympäristöauditoinnit kyllä (1) / ei (0) / tulossa lähitulevaisuudessa (2)

Sisäiset ympäristöauditoinnit kyllä (1) / ei (0) / tulossa lähitulevaisuudessa (2)

Ympäristölaskentatoimi kyllä (1) / ei (0) / tulossa lähitulevaisuudessa (2)

Julkinen ympäristöraportti kyllä (1) / ei (0) / tulossa lähitulevaisuudessa (2)

Ympäristösuojelun mittarit/tavoitteet kyllä (1) / ei (0) / tulossa lähitulevaisuudessa (2)

Muut merkittävät käytännöt (mitkä?)

1.4 Onko yrityksenne ottanut käyttöön ympäristöjärjestelmän?

kyllä (1) / käyttöönotto on kesken (2) / ei (0)

Jos kyllä, niin onko yrityksenne hankkinut jonkin seuraavista sertifioinneista ympäristöjärjestelmälle?

EMAS kyllä (1) / ei (0)

ISO 14001 kyllä (1) / ei (0)

Muu (mikä?)

Alustus kysymykselle 1.5:

Yritysten ympäristönsuojelua ohjaavat yhä enemmän sidosryhmien eli markkinoiden odotukset ja vaatimukset. Sidosryhmillä voi olla hyvinkin erilaisia odotuksia ja vaatimuksia ympäristöasioiden suhteen. Yrityksen näkökulmasta taas, tärkeimmät sidosryhmät vaihtelevat riippuen yrityksen toiminnasta. Seuraavaksi selvitetään teidän

yrittäjien tärkeimpiä sidosryhmiä vastuullisen liiketoiminnan, erityisesti ympäristön näkökulmasta.

1.5 Kuinka tärkeänä pidät seuraavien ryhmien tai organisaatioiden edesauttamista yrityksenne ympäristövastuuseen liittyvissä kysymyksissä? (Valitse jokaista riviä kohden yksi kohta. Vaihtoehdot: Ei tärkeä (1) - Erittäin tärkeä (10) / Ei sovellettavissa (11))

Viranomaiset (hallitus, valtio, kunta)

Emoyhtiön linjaus

Kotitalousasiakkaat

Yritysassiakkaat

Tavaroiden ja palveluiden toimittajat ja alihankkijat

Osakkeenomistajat ja muut sijoittajat

Pankit ja muut luottotajajat

Yrityksenne johtohenkilöt

Yrityksenne työntekijät

Ammattiyhdistykset

Ympäristöjärjestöt

Muut ryhmät/organisaatiot (Mitkä?)

2.YRITYKSEN PERUSTIEDOT

2.1 Mikä on yrityksenne päätoimiala?

Öljy ja kaasu

Perusteollisuus

Teollisuustuotteet ja -palvelut

Kulutustavarat

Terveydenhuolto

Kulutuspalvelut

Tietoliikennepalvelut

Yleishyödylliset palvelut

Rahoitus

Teknologia

2.2 Mikä oli yrityksenne liikevaihto edellisellä tilikaudella (0,5 M€ tarkkuudella)?

Liite 2. Saatekirje

Arvoisa vastaanottaja,

Olen laskentatoimen opiskelija Vaasan yliopistosta ja teen Pro gradu -tutkielmaani ympäristöauditoinneista ja sidosryhmien vaikutuksesta ympäristöauditointien käyttöön Suomessa. Tutkielmaani varten tarvitsisin nyt Teidän apuanne.

Ympäristöteemat koskettavat vahvasti yrityksiä ja niiden liiketoimintaa. Monet yritykset kertovat vastuullisuusraporteissaan, millä tavoin ne ovat pyrkineet vastaamaan ympäristöhaasteisiin. Yksi keino vastata ympäristöhaasteisiin on ottaa käyttöön ympäristöjärjestelmä, jonka avulla parantaa ympäristöasioiden hallintaa ja ympäristönsuojelutoimien tuloksellisuutta. Ympäristöauditoinneilla taas voidaan varmistaa ja todentaa ympäristöjärjestelmien säädösten ja vaatimusten noudattaminen. Tutkin tutkielmassani ympäristöjärjestelmien ja -auditointien käyttöönoton lisäksi myös sitä, millä eri sidosryhmillä nähdään olevan eniten vaikutusta ympäristöauditointien käyttöönottoon.

Pyytäisin Teitä ystävällisesti osallistumaan tutkimukseeni vastaamalla lyhyeen kyselyyn, jonka täyttäminen vie ajastanne noin 5 - 10 minuuttia. Kysymyksiä on kahdeksan kappaletta kahdella sivulla. Vastaukset käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti ja niitä käytetään vain tilastolliseen testaamiseen. Yksittäisen yrityksen tunnistettavia tietoja ei esitetä missään yhteydessä.

Tutkielmani onnistumisen kannalta jokainen vastaus on todella tärkeä. Toivon, että voisitte vastata kyselyyni mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään perjantaihin 13.9.2019 mennessä.

Kysely on kohdistettu yrityksessänne henkilölle, joka osaa kertoa yrityksen ympäristöjohtamisjärjestelmästä ja siihen liittyvistä teemoista. Mikäli ette koe olevanne organisaatiossanne oikea henkilö vastaamaan tähän kyselyyn, pyydän ystävällisesti välittämään viestin oikealle henkilölle.

Mikäli Teillä on kysyttävää, niin minuun voi olla yhteydessä sähköpostitse.

Kyselyyn pääsette oheisesta linkistä:

<https://link.webpolsurveys.com/S/C43566A7C1E7C5FC>

Ystävällisin terveisin ja tutkimusavustanne suuresti kiittäen,

Pia Viitaniemi

Vaasan yliopisto, kauppatieteet

sähköposti: pia.viitaniemi@student.uwasa.fi

Liite 3. Muistutusviesti

Arvoisa vastaanottaja,

Lähetin Teille tiistaina 28.8.2019 kyselyn liittyen Pro gradu -tutkielmaani ympäristöauditoinneista ja sidosryhmien vaikutuksesta niiden käyttöön Suomessa. Mikäli ette ole vielä ehtinyt vastata kyselyyn, muistuttaisin ystävällisesti, että kyselyyn voi vastata vielä tämän viikon perjantaihin 13.9.2019 asti. Kyselyyn vastaaminen vie aikaa noin 5 – 10 minuuttia, ja tutkielman onnistumisen kannalta vastauksenne on todella tärkeä.

Kyselyyn pääsette oheisesta linkistä:

<https://link.webpolsurveys.com/S/C43566A7C1E7C5FC>

Jos olette jo vastannut kyselyyn, pahoittelen aiheetonta muistutusta ja kiitän arvokkaasta vastauksestanne.

Ystävällisin terveisin ja tutkimusavustanne suuresti kiittäen,

Pia Viitaniemi

Vaasan yliopisto, kauppatieteet

sähköposti: pia.viitaniemi@student.uwasa.fi

Liite 4. Mallin hyvyyden tarkastelu ja vastausten analysointi

FREQUENCIES VARIABLES=Ympj L S A
 /HISTOGRAM NORMAL
 /ORDER=ANALYSIS.

Frequencies

Statistics

		Käyttöönotto	Lakisääteiset	Sisäiset	Arvoketjusidonnaiset
N	Valid	440	439	352	264
	Missing	0	1	88	176

Frequency Table

Käyttöönotto

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ei	135	30,7	30,7	30,7
	Kyllä	305	69,3	69,3	100,0
Total		440	100,0	100,0	

Lakisääteiset

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	-5	2	,5	,5	,5
	-4	2	,5	,5	,9
	-3	3	,7	,7	1,6
	-2	12	2,7	2,7	4,3
	-1	6	1,4	1,4	5,7
	0 Neutraali	130	29,5	29,6	35,3
	+1	54	12,3	12,3	47,6
	+2	54	12,3	12,3	59,9
	+3	72	16,4	16,4	76,3
	+4	62	14,1	14,1	90,4
	+5	42	9,5	9,6	100,0
	Total		439	99,8	100,0
Missing	System	1	,2		
Total		440	100,0		

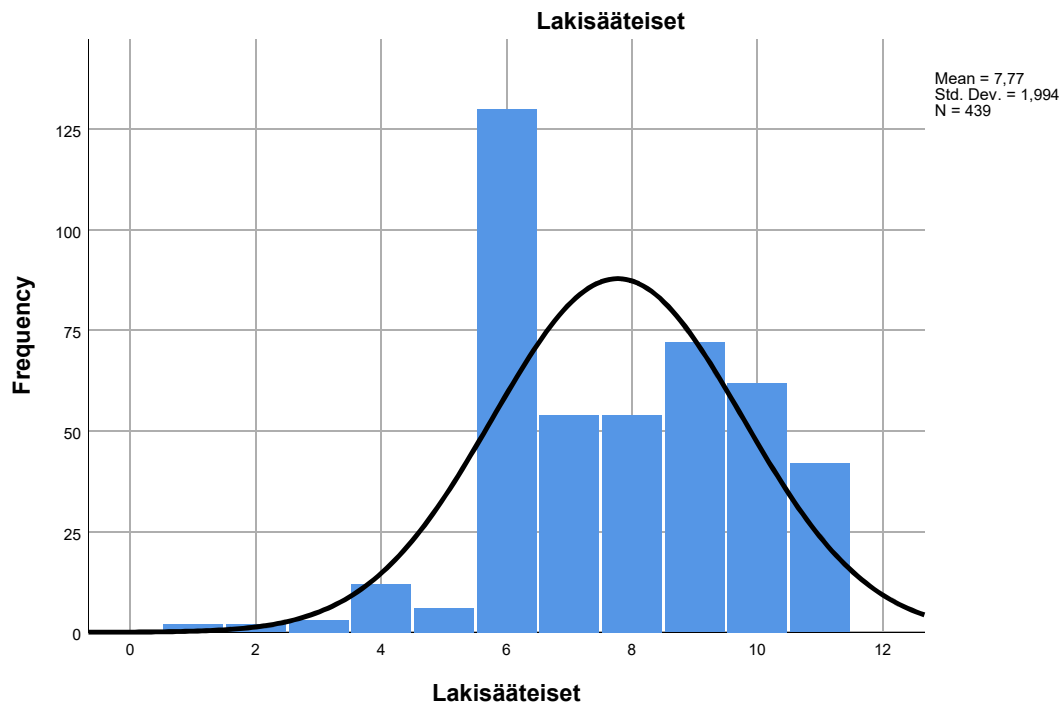
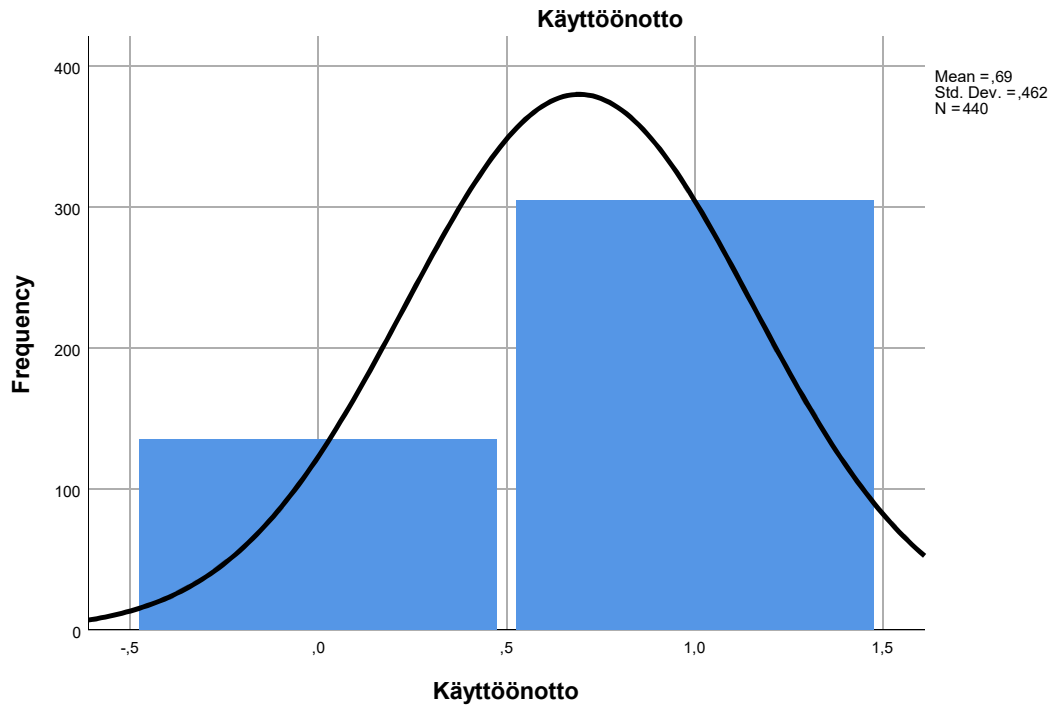
Sisäiset

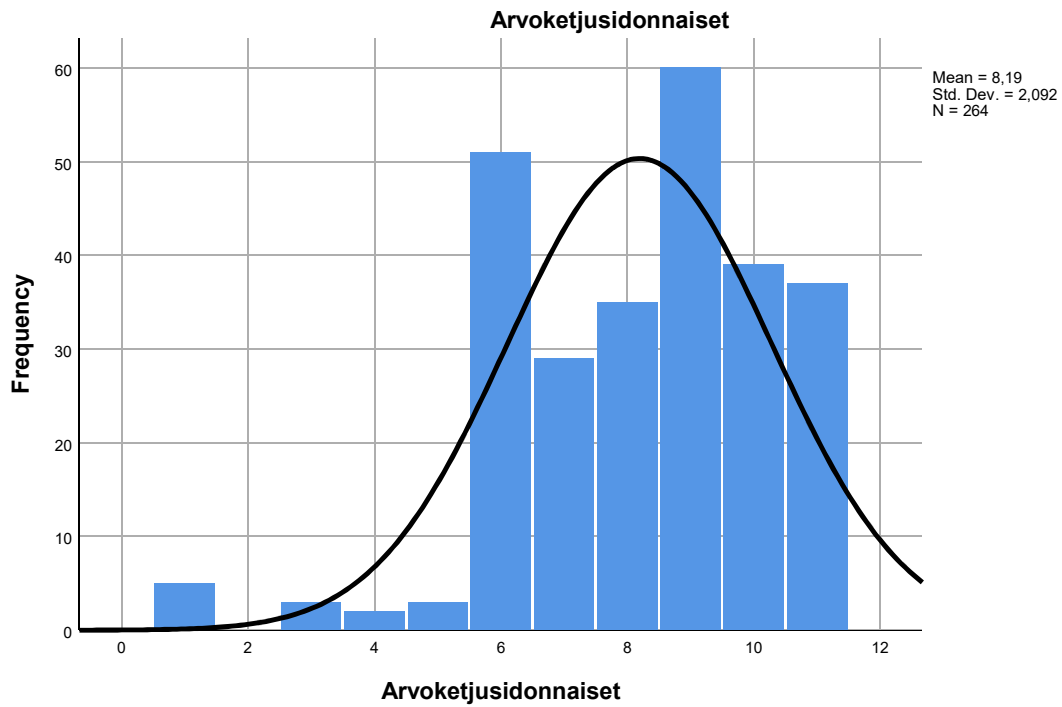
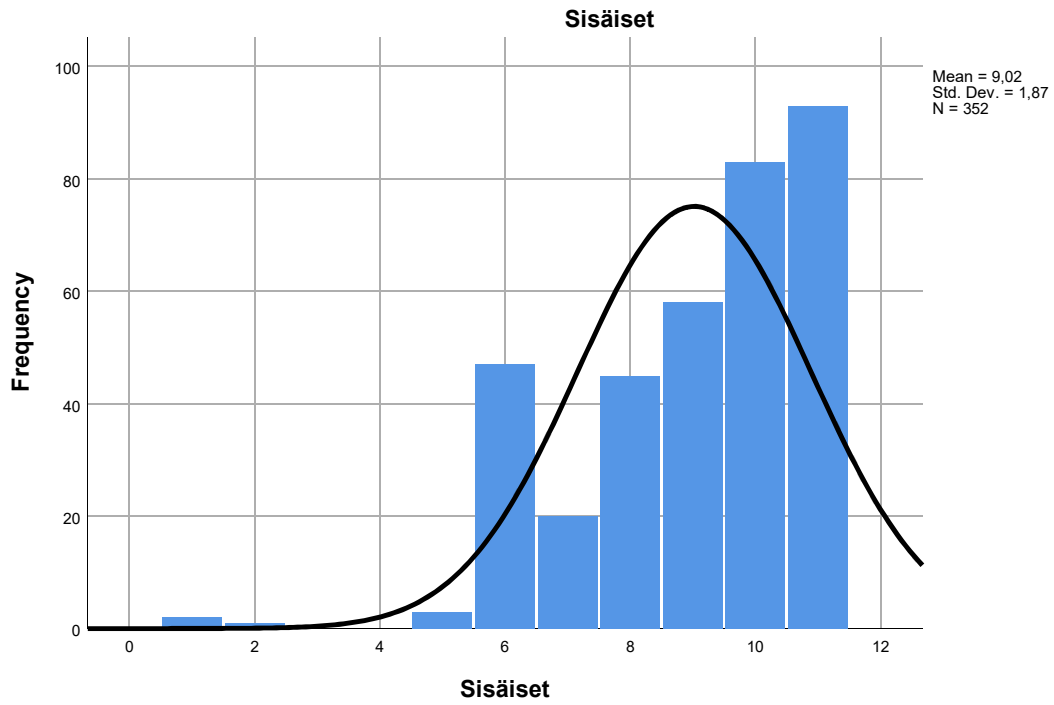
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	-5	2	,5	,6	,6
	-4	1	,2	,3	,9
	-1	3	,7	,9	1,7
	0 Neutraali	47	10,7	13,4	15,1
	+1	20	4,5	5,7	20,7
	+2	45	10,2	12,8	33,5
	+3	58	13,2	16,5	50,0
	+4	83	18,9	23,6	73,6
	+5	93	21,1	26,4	100,0
	Total	352	80,0	100,0	
Missing	System	88	20,0		
Total		440	100,0		

Arvoketjusedonnoiset

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	-5	5	1,1	1,9	1,9
	-3	3	,7	1,1	3,0
	-2	2	,5	,8	3,8
	-1	3	,7	1,1	4,9
	0 Neutraali	51	11,6	19,3	24,2
	+1	29	6,6	11,0	35,2
	+2	35	8,0	13,3	48,5
	+3	60	13,6	22,7	71,2
	+4	39	8,9	14,8	86,0
	+5	37	8,4	14,0	100,0
Total	264	60,0	100,0		
Missing	System	176	40,0		
Total		440	100,0		

Histogram


```
LOGISTIC REGRESSION VARIABLES Ympj
/METHOD=ENTER S A L
/CLASSPLOT
/PRINT=GOODFIT CORR
```

/CRITERIA=PIN(0.05) POUT(0.10) ITERATE(20) CUT(0.5).

Logistic Regression

Case Processing Summary

Unweighted Cases ^a		N	Percent
Selected Cases	Included in Analysis	264	60,0
	Missing Cases	176	40,0
	Total	440	100,0
Unselected Cases		0	,0
Total		440	100,0

a. If weight is in effect, see classification table for the total number of cases.

Dependent Variable Encoding

Original Value	Internal Value
Ei	0
Kyllä	1

Block 0: Beginning Block

Classification Table^{a,b}

Observed		Predicted		Percentage Correct
		Käyttöönotto Ei	Käyttöönotto Kyllä	
Step 0 Käyttöönotto	Ei	0	81	,0
	Kyllä	0	183	100,0
Overall Percentage				69,3

a. Constant is included in the model.

b. The cut value is ,500

Variables in the Equation

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 0 Constant	,815	,133	37,298	1	,000	2,259

Variables not in the Equation

			Score	df	Sig.
Step 0	Variables	Sisäiset	,071	1	,790
		Arvoketjusidonnaiset	,438	1	,508
		Lakisääteiset	,453	1	,501
	Overall Statistics	1,010	3	,799	

Block 1: Method = Enter

Omnibus Tests of Model Coefficients

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	1,016	3	,797
	Block	1,016	3	,797
	Model	1,016	3	,797

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	324,513 ^a	,004	,005

a. Estimation terminated at iteration number 4 because parameter estimates changed by less than ,001.

Hosmer and Lemeshow Test

Step	Chi-square	df	Sig.
1	7,447	8	,489

Contingency Table for Hosmer and Lemeshow Test

		Käyttöönotto = Ei		Käyttöönotto = Kyllä		Total
		Observed	Expected	Observed	Expected	
Step 1	1	8	9,239	18	16,761	26
	2	9	9,111	18	17,889	27
	3	14	8,817	13	18,183	27
	4	7	8,297	19	17,703	26
	5	5	8,080	21	17,920	26
	6	9	8,179	18	18,821	27
	7	9	7,677	17	18,323	26
	8	7	7,472	19	18,528	26
	9	6	6,925	19	18,075	25
	10	7	7,203	21	20,797	28

Classification Table^a

	Observed	Käyttöönotto	Predicted		Percentage Correct
			Ei	Kyllä	
Step 1	Käyttöönotto	Ei	0	81	,0
		Kyllä	0	183	100,0
Overall Percentage					69,3

a. The cut value is ,500

Variables in the Equation

		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a	Sisäiset	,035	,071	,248	1	,619	1,036
	Arvoketjusedonaiset	-,045	,068	,444	1	,505	,956
	Lakisääteiset	-,041	,069	,352	1	,553	,960
	Constant	1,205	,867	1,933	1	,164	3,335

a. Variable(s) entered on step 1: Sisäiset, Arvoketjusedonaiset, Lakisääteiset.

Correlation Matrix

		Constant	Sisäiset	Arvoketjusidonnaiset	Lakisääteiset
Step 1	Constant	1,000	-,538	-,358	-,524
	Sisäiset	-,538	1,000	-,264	-,050
	Arvoketjusidonnaiset	-,358	-,264	1,000	-,148
	Lakisääteiset	-,524	-,050	-,148	1,000

Step number: 1

Observed Groups and Predicted Probabilities

	40 +			
			+	
	I		I	
	I		I	
F	I		I	K
KK			I	
R	30 +			K
KKK			+	
E	I			KK
KKKK			I	
Q	I			KK
KKKK			I	
U	I			KK
KKKK			I	
E	20 +			KKK
KKKKK			+	
N	I			KKK
KKKKK			I	
C	I			KKK
KKKKKK			I	
Y	I			KKE
KKEKKK			I	
	10 +			KEE
KEEKKK			+	

